

**Національний університет «Чернігівський колегіум»  
імені Т.Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра мистецьких дисциплін

**ТЕМА**  
**РОЛЬ МУЗИЧНИХ ШКІЛ В РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО**  
**ЖИТТЯ ГРОМАДИ (на прикладі комунального закладу початкової**  
**мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана**  
**Вільконського»)**  
***Кваліфікаційна робота***

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності Освітній  
ступінь: магістр

Кваліфікація: магістр з менеджменту соціокультурної діяльності

**Виконав:** Ребенок Андрій Вікторович

*(прізвище, ім'я, по батькові)*

**Науковий керівник:** Солдатенко Олександр Ігорович

*(прізвище, ім'я, по батькові)*

**Рецензент:** \_\_\_\_\_

*(прізвище, ім'я, по батькові)*

**Чернігів – 2025**

**Міністерство освіти і науки України**  
**Національний університет**  
**«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка**

Факультет \_\_\_\_\_  
 Кафедра \_\_\_\_\_  
 Спеціальність \_\_\_\_\_

*ЗАТВЕРДЖУЮ:*  
 Завідувач кафедри

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)  
 «\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

**ЗАВДАННЯ**  
**НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ**

**Ребенку Андрію Вікторовичу**

(прізвище ім'я, по батькові)

Тема роботи: «Роль музичних шкіл в розвитку соціокультурного життя громади (на прикладі комунального закладу початкової мистецької освіти "Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського)»

Затверджена: протокол № 3 від «28» жовтня 2024 р.  
 на засіданні кафедри мистецьких дисциплін

Термін подання завершеної роботи на кафедру «16» грудня 2025 р.

Дата захисту кваліфікаційної роботи «23» грудня 2025. р.

Кваліфікаційна робота допущена до захисту рішенням кафедри мистецьких дисциплін Протокол № 6 від 12 грудня 2025 р.

Рекомендовано до захисту \_\_\_\_\_  
 підпис ПБ наукового керівника

Результати захисту \_\_\_\_\_  
 оцінка дата захисту

Голова ЕК \_\_\_\_\_  
 підпис ПБ голови ЕК

## КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему: «Роль музичних шкіл в розвитку соціокультурного життя громади (на  
прикладі комунального закладу початкової мистецької освіти "Чернігівська  
музична школа

№ 1 імені Стефана Вільконського)»  
магістранта Ребенка Андрія Вікторовича

| №   | Етапи та зміст виконання роботи                                                                                                                                                                               | Дата       | Відмітка<br>про<br>виконання |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|------------------------------|
| 1.  | Вибір теми і призначення наукового керівника<br>магістерської роботи                                                                                                                                          | 30.09.2024 | Вик.                         |
| 2.  | Затвердження теми магістерської роботи                                                                                                                                                                        | 28.10.2024 | Вик.                         |
| 3.  | Отримання завдання на проведення наукового<br>дослідження та підготовка календарного плану<br>виконання магістерської роботи, затвердження його<br>керівником                                                 | 07.12.24   | Вик.                         |
| 4.  | Збір та узагальнення зібраного матеріалу за темою<br>дослідження                                                                                                                                              | 20.12.24   | Вик.                         |
| 5.  | Підготовка першого розділу чорнового варіанту<br>роботи і подання на прочитання науковим<br>керівником. Підготовка статті та тез.                                                                             | 28.12.24   | Вик.                         |
| 6.  | Доопрацювання тексту роботи з урахуванням<br>зауважень наукового керівника, подання її на друге<br>читання                                                                                                    | 25.01.25   | Вик.                         |
| 7.  | Підготовка другого розділу чорнового варіанту<br>роботи і подання його на прочитання науковим<br>керівником                                                                                                   | 05.03.25   | Вик.                         |
| 8.  | Доопрацювання тексту роботи з урахуванням<br>зауважень наукового керівника, подання її на друге<br>читання                                                                                                    | 15.05.25   | Вик.                         |
| 9.  | Підготовка третього розділу чорнового варіанту<br>роботи і подання його на прочитання науковим<br>керівником                                                                                                  | 15.06.25   | Вик.                         |
| 10. | Доопрацювання тексту роботи з урахуванням<br>зауважень наукового керівника, збагачення роботи<br>додатковими дослідженнями, що проводились під<br>час переддипломної практики, подання її на друге<br>читання | 15.11.25   | Вик.                         |

|     |                                                                                                                        |          |      |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|------|
| 11. | Подання магістерської роботи для реєстрації на кафедрі, рецензування та підготовка відгуку науковим керівником         | 3.12.25  | Вик. |
| 12. | Попередній захист магістерської роботи на засіданні кафедри, підготовка до захисту на засіданні екзаменаційної комісії | 5.12.25  | Вик. |
| 13. | Публічний захист виконаної кваліфікаційної роботи                                                                      | 23.12.25 | Вик. |

Виконавець: здобувач другого  
(магістерського) рівня вищої освіти,  
спеціальності 028 Менеджмент  
соціокультурної діяльності  
факультету дошкільної, початкової  
освіти і мистецтв,  
Національний університет  
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Андрій РЕБЕНОК

Науковий керівник: кандидат  
педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри мистецьких дисциплін  
Національного університету  
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Олександр СОЛДАТЕНКО

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ВСТУП .....                                                                                                                                                                                           | 6   |
| РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗИЧНИХ ШКІЛ УКРАЇНИ.....                                                                                                            | 11  |
| 1.1 Роль та функції музичної школи у соціокультурному житті територіальної громади.....                                                                                                               | 11  |
| 1.2 Інновації в культурно-просвітницькій діяльності музичних шкіл в Україні .....                                                                                                                     | 24  |
| Висновки до 1 розділу.....                                                                                                                                                                            | 34  |
| РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ «ЧЕРНІГІВСЬКА МУЗИЧНА ШКОЛА № 1 ІМЕНІ СТЕФАНА ВІЛЬКОНСЬКОГО».....                                       | 36  |
| 2.1. Аналітичне дослідження діяльності комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» .....                                           | 36  |
| 2.2. Дослідження загроз та можливостей розвитку комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» за допомогою методу SWOT-аналізу ..... | 54  |
| Висновки до 2 розділу.....                                                                                                                                                                            | 71  |
| РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ «ЧЕРНІГІВСЬКА МУЗИЧНА ШКОЛА № 1 ІМЕНІ СТЕФАНА ВІЛЬКОНСЬКОГО».....                                       | 75  |
| 3.1. Стратегічні цілі, напрями та перспективи розвитку комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» .....                           | 75  |
| 3.2. Рекомендації щодо покращення соціокультурної діяльності комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» .....                     | 86  |
| Висновки до 3 розділу.....                                                                                                                                                                            | 90  |
| ВИСНОВКИ.....                                                                                                                                                                                         | 94  |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....                                                                                                                                                                       | 98  |
| ДОДАТКИ.....                                                                                                                                                                                          | 104 |

## ВСТУП

Музичні школи є невід'ємною частиною культурної сфери суспільства, оскільки виховують творчих особистостей і відіграють важливу роль у формуванні музичної культури на рівні громади. Зростання ролі музичних шкіл як центрів культурного дозвілля та освіти є наслідком низки соціальних і культурних факторів. Це включає потребу громади в стабільних культурних установах, які можуть сприяти гармонії суспільного життя, інтеграції різних вікових груп і соціальних класів, а також підтримці культурного розвитку.

Актуальність соціокультурної та освітньої діяльності музичних навчальних закладів у сучасному суспільстві не викликає сумнівів. В умовах глобалізації та швидких технологічних змін важливо зберегти культурну самобутність і передати її майбутнім поколінням. Важливу роль у цьому процесі відіграють музичні школи, які сприяють розвитку естетичних смаків, культурної свідомості та творчості молоді. Активне залучення дітей до таких форм мистецтва, як музика, може допомогти їм розвинути естетичні здібності та художнє мислення. Заняття музикою сприяють розвитку у дітей естетичного ставлення до світу, розвитку почуття гармонії та ритму. Педагогам і батькам важливо підтримувати творчу діяльність і надавати дітям можливість самовираження.

Реформа початкової мистецької освіти в Україні останніми роками спрямована на інтеграцію соціокультурної діяльності, просвітництва та зміцнення зв'язків із громадськістю [1]. Ці зміни відображаються у кількох ключових аспектах:

- У 2017 році Міністерство культури України організувало Міжнародну конференцію, присвячену реформуванню та розвитку культурно-мистецької освіти. Міністр культури Євген Нищук підкреслив необхідність відновлення взаємозв'язків між професійною сферою культури та мистецтва і культурно-мистецькою освітою. Він зазначив: «Зусилля нашої

політики мають бути спрямовані на відновлення взаємозв'язків між професійною сферою галузі культури і мистецтва та культурно-мистецькою освітою, через реформу професійної діяльності в сфері культури та мистецтва, встановлення чітких вимог до рівня освіти та компетенцій випускника» [4].

- Державний стандарт початкової освіти, затверджений у 2018 році, визначає освітню галузь "Мистецтво" як засіб розвитку особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і створення художніх образів. Це створює умови для художньо-творчої самореалізації та підкреслює роль мистецтва у формуванні соціокультурної компетентності учнів [3].

- У доповіді "Мистецька освіта: вектори реформування" обговорюються напрямки реформування мистецької освіти, включаючи інтеграцію мистецтва з іншими освітніми галузями та підсилення соціокультурної складової у навчальних програмах. Це сприяє формуванню в учнів здатності до критичного мислення та активної громадянської позиції [17].

Музичні школи відіграють важливу роль у формуванні культурного середовища, розвитку музичних талантів і сприяють загальному освітньому процесу. Їхня діяльність охоплює широкий спектр сфер, що дозволяє їм не лише навчати студентів, але й брати участь в активному культурному житті, популяризувати музику та сприяти розвитку громади.

Роль музичних шкіл у розвитку соціокультурного життя громади є одним із ключових аспектів культурної політики сучасного суспільства. В умовах глобалізації, коли зростає потреба у збереженні національної ідентичності та культурних традицій, музичні школи виступають важливим інструментом інтеграції мистецьких ініціатив у життя громади.

Музичні школи не лише забезпечують художнє виховання молоді, але й формують активний культурний простір, який сприяє залученню різних верств населення до мистецтва. Вони створюють умови для естетичного

розвитку, самореалізації та міжкультурного діалогу. На прикладі комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» видно, як інституції такого типу не лише навчають музиці, а й стають центрами культурного життя, сприяючи розвитку творчих ініціатив громади.

Особливої актуальності тема дослідження набуває в контексті сучасних викликів: реформування мистецької освіти, цифровізації культури, пошуку нових підходів до взаємодії з громадою. Унікальний досвід Чернігівської музичної школи №1 демонструє, як використання інноваційних методів у навчанні, організація культурно-мистецьких заходів та налагодження партнерства із місцевою громадою може сприяти розвитку соціокультурного потенціалу регіону.

Таким чином, дослідження ролі музичних шкіл у розвитку соціокультурного життя громади дозволяє не лише визначити сучасні тенденції та виклики, але й запропонувати шляхи підвищення ефективності роботи мистецьких інституцій у контексті зміцнення культурної ідентичності та соціальної згуртованості.

**Метою дослідження** є аналіз ролі музичних шкіл у розвитку соціокультурного життя громади та обґрунтування значущості цих закладів як інструменту зміцнення культурних та соціальних зв'язків у суспільстві. Дослідження зосереджене на вивченні методів, які музичні школи можуть використовувати для залучення громади до культурного життя, а також оцінці сучасних викликів, з якими стикаються ці заклади у своїй діяльності.

Виходячи з мети дослідження, поставлено такі завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз ролі та функцій музичних шкіл у соціокультурному житті територіальних громад.
2. Дослідити сучасні інноваційні підходи та форми культурно-просвітницької діяльності музичних шкіл України



3. Провести аналітичне дослідження діяльності Комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» у контексті її соціокультурних функцій.

4. Виконати SWOT-аналіз соціокультурної діяльності Комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» для визначення її сильних і слабких сторін, можливостей і загроз розвитку.

5. Розробити стратегічні напрями та практичні рекомендації щодо вдосконалення соціокультурної діяльності Комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського».

**Об'єкт дослідження:** соціокультурна діяльність музичних шкіл у розвитку громад.

**Предмет дослідження:** роль та вплив комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» на формування соціокультурного життя громади, її культурно-просвітницька діяльність, інноваційні підходи та перспективи розвитку.

**Методи дослідження** включають аналіз літератури, соціологічне опитування, спостереження та порівняльний аналіз. Застосування цих методів дозволяє всебічно розглянути роль музичних шкіл у соціокультурному житті громади, виявити основні тенденції та перешкоди у їхньому функціонуванні, а також сформулювати практичні рекомендації для поліпшення їхньої діяльності.

**Наукова новизна** роботи полягає у комплексному підході до вивчення соціокультурної ролі музичних шкіл. Дослідження надає новий погляд на функціонування музичних шкіл як важливих компонентів культурного середовища, які, окрім освітньої функції, сприяють соціальній згуртованості, формуванню місцевої ідентичності та культурної єдності громади. Практичне значення роботи полягає у можливості застосування її

результатів для підвищення ефективності діяльності музичних шкіл як соціокультурних інститутів, здатних впливати на розвиток громади.

Результати дослідження пройшли апробацію на наукових і науково-практичних конференціях: «Час мистецької освіти. Мистецька освіта: наукові дискусії: XV Всеукраїнська науково-практична конференція (25 жовтня 2024, м. Харків)»; «Людина в інформаційному просторі : VIII Всеукраїнська науково-практична конференція (21 листопада 2024 р. м. Кременчук)»; «Особистість та освіта в умовах сучасних соціокультурних викликів: ціннісно-світоглядні та науково-методичні аспекти: II Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю (28 лютого 2025 р., м. Дніпро) [22-24].

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Список використаних джерел складається з 50 найменувань. Загальний обсяг роботи – 103 сторінок.

## **РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗИЧНИХ ШКІЛ УКРАЇНИ**

### **1.1 Роль та функції музичної школи у соціокультурному житті територіальної громади**

У зарубіжній практиці музична школа розглядається як ключовий елемент соціокультурної інфраструктури територіальної громади. У країнах Європейського Союзу, Північної Америки та Скандинавії подібні інституції функціонують не лише як освітні заклади, але й як центри формування культурного капіталу населення. Їх діяльність спрямована на забезпечення доступу до музичної освіти широким верствам населення, створення умов для художньої самореалізації та зміцнення культурної ідентичності громади [5].

Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє стверджувати, що проблема особистісного, гуманного підходу до навчання і виховання завжди поставала в ідеях прогресивних відомих усьому світу музикантів та просвітників. Вони бачили людину центром наукового осмислення, а школу – майстернею людяності, добра, справедливості, толерантності, яка спрямована на особистість вихованця і надає простір для виявлення і розвитку творчого потенціалу, індивідуальних нахилів та інтересів кожного учня. Ця принципова ідея знайшла підтримку майже в усіх сучасних прогресивних (вітчизняних і зарубіжних) програмах розвитку музичних шкіл.

Зарубіжний досвід також демонструє, що ефективність музичних шкіл значною мірою залежить від їх взаємодії з іншими інституціями громади. У більшості країн поширена практика партнерства з бібліотеками, культурними центрами, релігійними організаціями, соціальними службами. Музичні школи активно залучаються до організації місцевих фестивалів, концертів і публічних культурних подій, що сприяє підвищенню культурної активності населення та формуванню взаємозв'язків між різними групами громади [7].

Зарубіжних вчені які досліджували питання ролі музичних шкіл в розвитку соціокультурного життя громади систематизуючи наукові напрацювання побудуємо табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Праці зарубіжних дослідників, які вивчали роль музичних шкіл у розвитку соціокультурного життя громади

| <b>Країна</b>   | <b>Представник</b>                                                                                 | <b>Напрямок наукового дослідження</b>                                                                                                                                                                      |
|-----------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Велика Британія | Девід Грін<br>«Banging the drum for music education: the UK school run with an orchestra» [36]     | Shireland CBSO Academy, де музична освіта інтегрована в повсякденне життя учнів, сприяючи розвитку інклюзивної культури та залученню дітей з різних соціальних прошарків.                                  |
| Велика Британія | Девід Джонсон<br>«Music education and social integration: the role of local music schools» [9]     | Досліджує, як музичні школи сприяють соціальній інтеграції та розвитку спільнот через спільне музикування та культурні заходи.                                                                             |
| США             | Сара Вільямс<br>«The Impact of Music Education on Community Development in Small Towns in America» | Дослідження фокусується на тому, як музичні школи в малих містах США сприяють культурному розвитку та зміцненню соціальних зв'язків у громадах.                                                            |
| Польща          | Леонід Пухновський [20]                                                                            | Досліджував розвиток професійної акордеонної освіти в Польщі, підкреслюючи значення музичних шкіл у формуванні культурного середовища та підготовці педагогічних кадрів для вищих музичних закладів країни |
| Польща          | Вітольд Й. Даніелевич<br>«The role of music education in social and cultural integration» [49]     | Досліджував, як музична освіта в ранньому дитинстві сприяє колективній поведінці та соціальній згуртованості в Понятові, маленькому містечку в Люблінському воєводстві                                     |
| Німеччина       | Ганс Мюллер<br>«Music schools as centers of cultural life: the experience of German cities"» [38]  | У цій праці аналізується роль музичних шкіл у Німеччині як центрів культурної активності, що об'єднують різні соціальні групи та сприяють культурному обміну                                               |
| Канада          | Люсі Трембле<br>«Music Education and Its                                                           | Розглядає, як участь у музичних школах впливає на соціальні                                                                                                                                                |

|  |                                                                         |                                                   |
|--|-------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
|  | Impact on the Social Development of Youth in Canadian Communities» [44] | навички та громадську активність молоді в Канаді. |
|--|-------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|

*Продовження таблиці 1.1*

|           |                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                    |
|-----------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Австралія | Марк Тейлор<br>«The role of music schools in strengthening the cultural identity of Australian communities» [45] | У цій роботі досліджується, як музичні школи допомагають зберігати та розвивати культурну ідентичність різних спільнот в Австралії через музичну освіту                            |
| Литва     | «The Role of Music Education in the Socialisation of Pupils in General Education Schools» [46]                   | Досліджує, як залучення до етнічної культури через музичну освіту дозволяє учням набувати історичного та культурного досвіду, тим самим розвиваючи їхню соціокультурну особистість |

*Джерело: складено автором за результатами дослідження*

Вступ України до європейського освітнього простору суттєво вплинув на модернізацію вітчизняної музично-педагогічної освіти. На межі XX–XXI століть з’явилися нові концепції щодо організації загальної музичної освіти та художньо-естетичного виховання молоді, представниками яких стали Людмила Хлебникова, Олександр Ростовський, Галина Падалка, Людмила Масол, Ольга Олексюк (табл. 1.2).

Музичні школи як соціокультурний інститут мають давню історію становлення та розвитку, що сягає глибокої давнини. У Стародавній Греції музика вважалася невід’ємною частиною виховання гармонійної особистості, а музична освіта була центральним елементом філософських систем Платона й Аристотеля. У середні віки музична освіта розвивалася переважно в монастирях, де музика використовувалася в релігійних цілях. Пізніше, в епоху Відродження, музичні школи стають центрами культурного життя, формуються нові музичні традиції та стилі.

Основним завданням школи в галузі естетичного та музичного виховання є виховання у дітей любові та інтересу до музики, розвиток музичних здібностей та художнього смаку. Найкоротший і найефективніший шлях досягнення цієї мети – активна участь дітей і безпосередня участь у

музичних виставах. Але діти не приходять до школи з інструментами, і лише невелика кількість учнів відвідує музичні школи, тому не всі вміють грати на інструменті під час уроків. Але всі без винятку діти вміють співати. Деякі діти виходять краще, а деякі трохи гірше.

*Таблиця 1.2*

Наукові праці українських вчених, які досліджували питання ролі музичних шкіл в розвитку соціокультурного життя

| <b>Вчений</b>              | <b>Науковий напрямок роботи</b>                                              | <b>Внесок</b>                                                                                                                                                                                                                                                            |
|----------------------------|------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Людмила Хлебников а [33]   | «Хорова художня самодіяльність у школі як засіб естетичного виховання учнів» | У наукових публікаціях дослідниця ділиться досвідом проведення оглядів художньої самодіяльності, олімпіад, декад, які проводилися у школах і характеризувалися масовістю, яскравістю та різноманітністю жанрів.                                                          |
| Олександр Ростовський [21] | «Теорія і методика музичної освіти»                                          | Обґрунтовує теоретико-методологічні основи музичної освіти школярів, а розкриває зміст, принципи і методи організації слухання музики на уроках музичного мистецтва, а також пропонує методику навчання співу та засвоєння музичних знань                                |
| Галина Падалка [18]        | «Учитель, музика, діти»                                                      | Обґрунтовує методологічні засади вивчення мистецьких дисциплін, виділяє і розкриває зміст функцій мистецтва, зосереджує увагу дослідників на гуманістичній спрямованості мистецької освіти, національній основі художнього навчання.                                     |
| Людмила Масол [30]         | «Теоретико-методологічні основи викладання музики в школі»                   | Розроблено державні стандарти середньої освіти в галузі «Естетична культура» («Мистецтво»), де обґрунтовується зміст художньо-естетичної освіти школярів засобом вивчення музики та образотворчого мистецтва, а також хореографічного, театрального та екранних мистецтв |

|                          |                                                                                                              |                                                                                                                                            |
|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Ольга<br>Олексюк<br>[42] | «Формування<br>моральноестетичного<br>досвіду студентів вузів<br>культури в художньо-<br>творчих колективах» | Обґрунтовує методологічні засади,<br>сутність та основні категорії музичної<br>педагогіки, зміст музичного навчання<br>та його складові. X |
|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Джерело: складено автором за результатами дослідження*

У сучасному суспільстві музична школа виконує декілька ключових функцій, розглянемо їх більш детально.

Освітня функція музичних шкіл полягає в наданні систематичних знань з теорії музики, інструментального виконавства, співу та інших аспектів музичної діяльності. Як зазначає Патриція Шіхан Кемпбелл, «музика – це не просто форма мистецтва; це спосіб життя дітей, який формує їх особистість, емоції та соціальні взаємодії» [42]. Це свідчить про те, наскільки важлива музична освіта для розвитку особистості дитини. Оскільки музична освіта не тільки навчає навичок, вона також сприяє формуванню емоційного інтелекту та соціальних навичок.

Виховна функція музичних шкіл спрямована на формування естетичного смаку, розвиток творчого мислення, виховання дисциплінованості та працьовитості. Як підкреслюють Дівід Елліот та Марісса Сільверман, музична освіта – це «не просто навчання навичкам, а й розвиток культурного розуміння, творчості та соціальної згуртованості» [37]. Це особливо важливо в сучасному суспільстві, де музика стала одним із інструментів формування культурної ідентичності та соціальних цінностей.

Завдяки комунікативній функції формується уявлення особистості про прекрасне як регулятор стосунків, визначається вектор спілкування людей у процесі художньо-побутової діяльності. Програма музичної школи є платформою для розвитку в учнів навичок спілкування. Спілкування учнів і педагогів у навчально-творчому процесі дає можливість набути навичок донесення інформації про мистецькі явища та події, краще засвоїти предмет, розпізнати емоційний контекст музичних творів, узагальнити власне бачення художнього змісту, виробити вміння обґрунтовувати власну позицію. Спілкування через мистецтво відкриває перед студентами критерії

толерантного й відповідного ставлення до представників світу музичного мистецтва з різними естетично-мистецькими поглядами та переконаннями, що стане запорукою успішної співпраці в галузі.

Естетична функція музичних шкіл посідає важливе місце, оскільки створює культурно-естетичний простір, у якому люди сприймають навколишній світ з точки зору краси, людяності, справедливості, своєю діяльністю і творчою енергією розуміють і осягають красу, формують особистості, які створюють нові культурні цінності [47]. Музика акумулює емоційно-естетичний досвід кількох поколінь, формує естетичні ідеали, створює об'єктивні можливості для отримання дітьми естетичного задоволення. На основі розуміння прекрасного формується естетична культура, створюється емоційна насиченість, прагнення до прекрасного, естетичні почуття, вдосконалення душевного вигляду.

До культурно-просвітницьких функцій музичної школи входить проведення концертів, фестивалів, майстер-класів та інших заходів, спрямованих на популяризацію музичного мистецтва серед широких верств населення. Як зазначає Смолл [7], «музика – це не просто звук; це соціальна діяльність, яка об'єднує людей, створюючи відчуття спільності та спільної ідентичності». Це робило музичні школи важливими осередками культурного життя громади, де передавалися культурні традиції та формувалося культурне середовище.

Підсумовуючи вищесказане, можна сказати, що перераховані вище функції тісно пов'язані між собою та забезпечують реалізацію та ефективність структурних компонентів музичної освіти.

Соціокультурна роль музичних шкіл виявляється в їх здатності формувати культурне середовище, сприяти соціалізації дітей і підлітків, інтегрувати представників різних поколінь [50]. Музичні школи – це місця, де передаються культурні традиції, діти навчаються працювати в команді, виступати на публіці, розвивати свою творчість. Музичні школи також відіграють важливу роль у збереженні національної культурної ідентичності,



особливо в умовах глобалізації та зростання впливу популярної культури.

У межах місцевої громади музичні школи служать центрами культурного життя, об'єднуючи жителів навколо спільних інтересів і цінностей. Ми організовуємо заходи, спрямовані на популяризацію музичного мистецтва, залучення нових студентів, підвищення культурного рівня громади. Консерваторія також співпрацює з іншими культурними установами, такими як бібліотеки, музеї та театри, щоб розширити свій вплив на соціальне та культурне життя громади.

Ключовим аспектом управління музичною школою є здатність адаптуватися до сучасних викликів, таких як зміна культурних уподобань, зростання конкуренції з боку інших видів дозвілля та обмеження фінансування. У цьому контексті музичні школи повинні активно використовувати інноваційні підходи до навчання, впроваджувати нові технології та розширювати спектр послуг відповідно до сучасного суспільства.

Сучасна ситуація реформування системи музичної освіти в Україні зумовлена потребами часу, особливо інтеграцією у світове освітнє та наукове співтовариство Європи, забезпеченням конкурентоспроможності в міжнародному співтоваристві. Це висуває нові вимоги до якості освіти, в тому числі в галузі музики та мистецтва, підкреслює необхідність вивчення зарубіжного досвіду в цій галузі.

Дослідження в галузі музичної освіти та просування музичної освіти повністю підтримуються Міжнародним товариством музичної освіти (ISME), всесвітньою організацією викладачів мистецтва, заснованою в Брюсселі в 1953 році Міжнародною радою з музики ЮНЕСКО. Конференція, присвячена «стимулюванню музичної освіти як невід'ємної частини загальної освіти», об'єднає учасників з понад 80 країн світу. Учасники варіюються від викладачів початкової музичної освіти до викладачів педагогічних коледжів і музичних консерваторій. Товариство сприяє обміну досвідом і глобальній міжкультурній співпраці для взаєморозуміння серед

педагогів музики в усьому світі та заявляє, що ефективна музична освіта безпосередньо залежить від високоякісного викладання кваліфікованими викладачами [8].

Тому вивчення європейського освітнього досвіду у сфері музичного мистецтва є важливим у контексті впровадження кращих виконавських творів у вітчизняні заклади та виховання конкурентоспроможного молодого покоління з культурно-творчими можливостями адаптації до мінливих глобальних змін [43].

В окремих регіонах Європи існують визнані лідери вищої музичної освіти. Для центральної Європи таким лідером є Німеччина, де історично склалася і активно підтримується державою та громадськими організаціями розгалужена система підготовки спеціалістів для різних галузей музичної культури [8]. Серед скандинавських країн – це Фінляндія, зокрема Хельсінкська Академія музики імені Яна Сібеліуса, де здійснюється підготовка фахівців із всіх необхідних суспільству спеціалізацій [9].

Німецькі музичні школи також не схожі на традиційні українські музичні школи. Учні там не відвідують уроки музики, сольфеджіо, музичну літературу п'ять разів на тиждень. Останнього тут немає. Якщо дитина ходить в музичну школу, вона вчиться грати на тому чи іншому інструменті, але не більше.

Наприклад, у Великій Британії створено державну школу у партнерстві з професійним оркестром, де музика є центральним елементом навчання, що сприяє всебічному розвитку учнів. Музиканти та вчителі б'ють тривогу через стрімке падіння музичної освіти в державних школах в останні роки [40]. Кількість записів для музичних іспитів GCSE впала на 12,5% у порівнянні з 2022-2023 роками, у той час як записи на музичні програми рівня А впали на 45% у порівнянні з 2010-23 роками.

Вивчивши досвід музичної освіти в європейських країнах, ми дійшли висновку, що багато зарубіжних систем музичної освіти включають активні та практичні елементи в оволодінні музичним мистецтвом. Тобто, перш за

все, приділяється увагу розвитку творчості учнів та формуванню їх виконавських умінь і навичок у різноманітній музичній діяльності. Такий підхід до вивчення музики поширений в Австралії, Англії, Угорщині, Німеччині, Норвегії, Польщі та Швеції. Крім того, навчання зосереджується на розвитку музичної творчості через створення музики та композицію, що є важливою частиною музичної освіти.

Багато досліджень свідчать про вагомий соціальний ефект діяльності музичних шкіл у контексті підвищення якості життя населення. Участь у музичних колективах і творчих проєктах сприяє зменшенню соціальної ізоляції, покращенню психоемоційного стану, зміцненню навичок міжособистісної взаємодії. Громади, в яких активно функціонують музичні школи, характеризуються вищим рівнем культурної участі, соціальної згуртованості та розвитку місцевої ідентичності [19].

Серед багатьох сучасних систем музичної освіти в усьому світі виділяється австрійська модель музичної освіти для учнівської молоді. В Австрії є популярна музична школа, де заняття з музики проводяться чотири рази на тиждень. Діти навчаються з 6 років. Особливістю методики проведення уроків музичного мистецтва є те, що перший урок присвячений творчій діяльності всього класу, другий урок – грі на інструментах у малих групах, третій урок – хоровому співу, четвертий урок – спільним заняттям у малих групах. При цьому в ці школи без спеціального відбору приймають дітей з різним рівнем музичних здібностей і навчають їх за методикою Карла Орфа [10].

Аналіз музичної освіти в різних країнах Європи дозволив зробити висновок, що сучасні зарубіжні моделі музичної освіти використовують принцип орієнтації музичної освіти на розвиток особистості учня (Німеччина, Італія, Австрія, Австралія та інші країни). Тому музичні школи є важливим елементом соціокультурної інфраструктури громади, виконуючи не лише освітні, а й соціальні, культурно-освітні функції. Школа стала

важливою інституцією в житті сучасного суспільства через її роль у формуванні культурного середовища, соціалізації дітей і збереженні культурних традицій. Зарубіжний досвід також підкреслює важливість інтеграції музичної освіти в загальний освітній процес. Існують побоювання, що перенапружені та школи з малим забезпеченням не мають спроможності надати високоякісну музичну освіту, і як наслідок інтерес молодих людей слабшає. По всій країні існують інші проекти, які покращують доступ до музики, залучаючи оркестри до шкіл у неблагополучних районах, але Shireland сподівається, що їх модель повного включення музики та оркестру в повсякденне шкільне життя може стати планом для шкіл в інших країнах [11].

У сучасному світі освіта і знання є міжнародними явищами, і в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів, що охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, включно з освітою, на основі злиття підходів до організації освіти в різних країнах формується і розвивається єдиний глобальний освітній простір [12].

Освітнє музичне законодавство країн ЄС та України має як спільні риси, так і значні відмінності, зумовлені історичними, культурними, соціальними та економічними факторами. У контексті музичної освіти ці особливості можна розглянути через різні аспекти (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Особливості розвитку музичної освіти в Україні та країнах ЄС

| <b>Особливість</b>                   | <b>Україна</b>                                                                                                       | <b>Країни ЄС</b>                                                                                                                          |
|--------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Фінансування освіти</i>           | В Україні фінансування музичної освіти також здійснюється за рахунок державного бюджету, але ресурси часто обмежені. | Фінансування музичної освіти у країнах ЄС забезпечується за рахунок державних коштів, місцевих бюджетів, приватних інвестицій та грантів. |
| <i>Освітні стандарти та програми</i> | Освітні стандарти встановлюються Міністерством освіти і                                                              | Освітні стандарти в галузі музики визначаються національними освітніми                                                                    |

|  |                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | науки України та іншими відповідними органами. Програми музичної освіти часто стандартизовані, але поступово впроваджуються елементи автономії закладів. | органами, проте вони часто узгоджуються з європейськими рамковими кваліфікаціями (EQF). Існує широка автономія закладів у виборі програм і методики викладання |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Продовження таблиці 1.3

|                                              |                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Акредитація та контроль якості</i>        | В Україні процес акредитації також регламентується на державному рівні, з акцентом на відповідність національним стандартам.                                                                 | У країнах ЄС акредитація освітніх закладів і програм є важливим механізмом забезпечення якості освіти. Процеси акредитації зазвичай виконуються незалежними агентствами, які діють на національному або міжнародному рівні. |
| <i>Культурна політика та вплив на освіту</i> | В Україні музична освіта також інтегрована в національну культурну політику, але зосереджена на збереженні національної культурної спадщини в умовах глобалізації та європейської інтеграції | Музична освіта часто є частиною ширшої культурної політики, що підтримується на державному та регіональному рівнях. Політика ЄС сприяє збереженню культурної спадщини та розвитку нових культурних ініціатив                |

Джерело: складено автором на основі [12].

У країнах Європейського Союзу конституційне право на освіту є основоположним принципом, закріпленим у конституції. Освіта визнається фундаментальним правом людини і є важливим інструментом індивідуального та суспільного розвитку. Застосування цього права стає особливо важливим у контексті музичної освіти. Тому що музика відіграє

життєво важливу роль у формуванні культури, пізнавальному розвитку та художньому самовираженні особистості.

Правові принципи, що лежать в основі регулювання та просування музичної освіти, базуються на різноманітних нормативних інструментах на національному рівні та на рівні Європейського Союзу. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році, у статті 26 визначає, що кожна людина має право на освіту, спрямовану на всебічний розвиток людської особистості [10]. Ці основні принципи підкріплені Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права, який визнає право кожного на освіту та участь у культурному житті.

У різних країнах застосовуються змішані моделі фінансування музичних шкіл. У Європі поширено поєднання бюджетної підтримки, державних субсидій, благодійних внесків та оплати навчання. У США значну роль відіграють некомерційні організації та грантові програми, що забезпечують доступність музичної освіти для різних груп населення [8].

Сучасний зарубіжний досвід також демонструє активне впровадження інновацій та цифрових технологій у діяльність музичних шкіл. Йдеться про використання онлайн-форм навчання, цифрових платформ для створення та поширення музичного контенту, віртуальних ансамблів та мультимедійних ресурсів. Це розширює можливості для залучення молоді, підвищує гнучкість освітніх програм і відповідає сучасним тенденціям розвитку соціокультурного простору [12].

Європейський Союз серйозно ставиться до питання музичної освіти, зокрема через включення творчості в європейський культурний порядок денний і в стратегічні рамки освіти та навчання. Проте досі немає спеціальної програми для підтримки ініціатив у сфері музичної освіти, а Стратегічний порядок денний ЄС на 2024-2029 рр. не включає культурні питання в список стратегічних директив, тому важливо продовжувати наголошувати на важливості мистецтва, культури та освіти для ЄС як партнерства держав-членів, об'єднаних різноманітністю.

Дослідження систем музичної освіти та законодавчої бази держав-членів Європейського Союзу розкриває широкий спектр підходів до надання освітніх музичних послуг та до самої освіти. Однак це не заважає гармонійно співіснувати на європейському ринку. Тому Україна з її величезною культурною і особливо музичною спадщиною може інтегруватися в європейський простір і зайняти цінне місце на європейському ринку, якщо модернізувати спосіб надання освітніх музичних послуг.

Держава сприяє міжнародному культурному обміну, співробітництву закладів культури, професійних творчих працівників, працівників культури України із зарубіжними партнерами [2]. Гармонізація ринку освітніх послуг у сфері музичної освіти залежить від комплексу факторів, які впливають на інтеграцію освітніх систем, стандартизацію навчальних програм, а також на можливість мобільності учнів та викладачів між країнами (табл. 1.4).

*Таблиця 1.4*

Фактори, що впливають на розвиток ринку освітніх музичних послуг

| <b>Фактор</b>                      | <b>Значення</b>                                                                                                                                                             |
|------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Законодавчі та нормативні акти     | Гармонізація з європейськими освітніми стандартами, які встановлюють єдині критерії освітніх програм і кваліфікацій.                                                        |
| Міжнародна співпраця та інтеграція | Реалізація спільних освітніх проектів між музичними закладами ЄС та України для сприяння обміну досвідом та гармонізації освітніх підходів                                  |
| Фінансування освіти                | Залучення приватних інвестицій у розвиток навчальних закладів, які можуть сприяти впровадженню інноваційних методів навчання та підвищенню якості освітніх музичних послуг. |
| Технологічні інновації             | Використання нових методів і технологій навчання для задоволення сучасних потреб і стандартів музичної освіти                                                               |
| Рівень підготовки викладачів       | Забезпечення можливостей підготовки вчителів за міжнародними стандартами                                                                                                    |
| Економічні фактори                 | Високий попит на музичну освіту спонукає до розвитку та впровадження інновацій у навчальних закладах.                                                                       |
| Інформаційна                       | Наявність інформаційних платформ і ресурсів, щоб                                                                                                                            |

|           |                                                                                                |
|-----------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| підтримка | дізнатися про освітні можливості в різних країнах і сприяти інтеграції студентів і викладачів. |
|-----------|------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Джерело: складено автором на основі [14].*

Ці фактори взаємодіючі один з одним, комплексно впливають на гармонізацію ринку освітніх послуг у сфері музичної освіти. Зрештою, це сприяє підвищенню якості освіти та забезпеченню доступності освіти для людей з усіх верств суспільства.

Основними чинниками, що сприяють створенню передумов для гармонізації ринків освітніх послуг України та країн ЄС, є:

- відновлення історичного, соціального та політичного контексту музичного навчання;
- формування та підтримка культурно-національних традицій педагогів, особливостей поглядів і переконань, ролей, статусу, компетенцій та професійних функцій;
- реалізація сучасних міжнародних освітніх ідей: універсалізація, інтеграція, спеціалізація тощо.

## **1.2 Інновації в культурно-просвітницькій діяльності музичних шкіл в Україні**

Сучасний розвиток суспільства вимагає трансформації освітніх процесів, зокрема у сфері музичного виховання [27]. Інновації в культурно-просвітницькій діяльності музичних шкіл України відіграють важливу роль у модернізації освітнього процесу, розвитку мистецької освіти та інтеграції української культури у світовий контекст. Основні напрями інновацій у цій сфері включають:

1. *Використання цифрових технологій* підвищує активність учнів, веде до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання. Без перевантажень можна інтенсифікувати процес навчання в умовах



профільного навчання завдяки раціональному використанню комп'ютерних технологій. Використання сучасних технічних засобів для розв'язання фахових завдань на базі отриманої комп'ютерної підготовки є запорукою конкурентоспроможності майбутнього випускника.

Впровадження онлайн-навчання: цифрові платформи (Zoom, Google Classroom, Moodle) дозволяють учням займатися дистанційно, що особливо актуально під час пандемії та військових викликів.

Електронні навчальні матеріали: створюються цифрові підручники, інтерактивні посібники та відеоуроки, які полегшують процес самостійного навчання.

Використання VR та AR-технологій: віртуальні концерти та інтерактивні музичні програми допомагають глибше зануритися в музичне мистецтво.

Можливість проведення дистанційного навчання надали викладачам можливість обирати та структурувати свої навчальні курси за допомогою онлайн-інформаційно-комунікаційних сервісів та освітніх платформ, таких як:

- Zoom – програма для організації конференцій, групових та індивідуальних тренінгів із такими функціями, як запис, відображення на екрані та використання дошки.
- Classtim – це платформа для створення інтерактивних освітніх додатків, надання аналітики курсів і реалізації стратегій для індивідуальних підходів.
- Moodle – безкоштовна відкрита система для проведення відеоконференцій, подання навчальних матеріалів у різноманітних форматах (текст, відео, презентації, веб-сторінки), проведення опитувань і тестів, призначення самостійних завдань студентам, отримання файлів від студентів.
- Google Classroom – безкоштовний веб-сервіс, який дозволяє організувати онлайн-навчання за допомогою текстової, відео- та графічної інформації.

- Google Meet – ще одна програма для організації конференцій без обмежень за часом.
- Месенджер Viber дозволяє створювати закриті групи та чати, обговорювати певні теми, надавати інформацію та навчальні завдання.
- Відеохостинг YouTube – тут авторитетні викладачі, художники (актори, музиканти), науковці тощо можуть знайти пояснення та різноманітну інформацію на складні теми [17].

Проаналізовані нами платформи та онлайн-інструменти сьогодні широко використовуються на курсах підготовки викладачів художніх шкіл і підходять для організації індивідуальних та групових занять (вокалу, фортепіано, інструментальних, теоретичних занять) в музичних школах.

*2. Інтеграція інклюзивної освіти* – це одна з форм навчання, при якій учні з особливими освітніми потребами основний час проводять у звичайних класах разом з іншими дітьми і якийсь час – окремо, в умовах особливим чином організованого освітнього процесу, де їм надаються встановлені освітні послуги, медична, психолого-педагогічна та соціальна індивідуалізована допомога.

Створення програм для дітей з особливими освітніми потребами: адаптація методики викладання для дітей з порушеннями слуху, зору та опорно-рухового апарату.

Впровадження музикотерапії: використання музики для емоційного та психофізіологічного розвитку дітей.

*3. Міжнародна співпраця та культурний обмін*, яка дозволяє вступити до мережі і мати в доступі партнерів, які перевірені співпрацею, являється досить сильною базою для успішного функціонування та можливості отримання від ЄС грантових схем. У галузі культури та творчої індустрії в Європі функціонує декілька мереж, які об'єднують з організацій через культурні центри аж до окремих митців і авторів безліч творчого потенціалу. Однак, не всі вони однаково активні і актуальні. В якості позитивних прикладів можемо навести деякі міжнародні мережі культурної та творчої

індустрії [12].

Участь у міжнародних проєктах: спільні ініціативи з ЄС та США, програми академічних обмінів для викладачів і студентів.

Співпраця з культурними фондами: партнерства з Goethe-Institut, British Council, USAID та іншими організаціями сприяють популяризації української музики у світі.

Інтерактивні технології навчання можна розділити на чотири групи згідно з класифікацією, запропонованою дослідниками.

Перша група – це фронтальні технології, які включають мікрофон, «мозковий штурм», ажурну пилку та «незакінчене речення».

Друга група – це інтерактивне колективно-групове навчання, яке включає ротаційні трійки, роботу в парах, «Два-чотири – всі разом», «Карусель», «Акваріум» та роботу в малих групах.

Третя група – це ситуативне навчання, яке включає «Рольову гру», «Драматизацію», та «Спрощене судове слухання».

Четверта група – це навчання у дискусії, яке включає «Дискусії», «Метод прес», «Займи позицію» та «Дерево рішень».

*4. Інноваційні форми концертної діяльності* передбачає залучення дітей та юнацтва до сприймання творів у безпосередньому звучанні, яке супроводжується поясненнями педагогічного характеру. На противагу широкому розповсюдженню аудіо-записів, слухання музики в концертному виконанні сприяє досягненню ефекту підсиленого емоційно-естетичного впливу на слухачів [17].

Вуличні концерти та флешмоби: музичні акції в громадських просторах для популяризації мистецтва серед широкої аудиторії.

Крос-дисциплінарні проєкти: поєднання музики з театром, літературою, живописом для створення нових форм мистецької взаємодії.

*5. Реформа методик викладання* – це освіта мистецького спрямування, яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентності у відповідній сфері

професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей. Мистецька освіта передбачає здобуття спеціальних здібностей естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, набуття особою комплексу професійних, у тому числі виконавських, компетентностей та спрямована на професійну художньо-творчу самореалізацію особистості і отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва [12].

Компетентнісний підхід: замість традиційних програм впроваджуються інтерактивні та практикоорієнтовані методи навчання.

Креативні педагогічні методики: використання імпровізації, колективного музикування, інтерактивних ігор для розвитку творчих здібностей учнів.

Загалом, інноваційні процеси в музичних школах України спрямовані на підвищення ефективності навчання, розширення доступу до мистецької освіти та інтеграцію сучасних технологій у музичну практику. Це сприяє розвитку творчого потенціалу молоді та зміцненню культурного середовища громади.

Розвиток музичної освіти в Україні визначається орієнтацією на фундаментальні людські цінності та сучасні технологічні процеси в загальному контексті євроінтеграції. У зв'язку з цим актуальним завданням є модернізація сучасної системи освіти, оновлення змісту та організаційних форм навчання і виховання, що є найважливішим фактором інтеграції інноваційних технологій для підвищення ефективності навчання.

Технологічний прогрес і швидка інформатизація суспільства спричиняють інтенсивний розвиток усіх сфер життя суспільства, включно з освітою. Розширення інформаційних просторів впливає на потреби учнів, які здобувають музичну освіту. Запорукою нинішнього успіху в навчанні є оволодіння учнями та широке використання інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій як елементів і інструментів для отримання

знань і розвитку навичок [15]. Модернізація музичної освіти передбачає впровадження інформаційних і технологічних інновацій, демонструючи необхідність поєднання та поступової інтеграції традиційних методів навчання з ІКТ. Це забезпечить швидкий доступ до інформації, подальший розвиток застосування інформації у сфері освіти, а згодом і використання її у професійній творчій діяльності.

У науковому середовищі комп'ютерні технології навчання визначають як процес використання комп'ютерних технологій для збору, обробки та передачі інформації з освітньою функцією. Комп'ютерні технології – це поєднання технологічних пристроїв, програмного забезпечення та навчального забезпечення. Комп'ютеризація освіти передбачає розробку навчальних програм, що поєднують нові та традиційні інформаційні технології [16].

Запровадження дистанційного навчання в музичних школах є природним прогресом освітнього сектору, який розвивається та адаптується до сучасних викликів та обставин.

Карантинні обмеження та воєнний стан останніх років змусили освітян долати складні ситуації, впроваджувати нові моделі та формати організації навчального плану, знаходити ефективні шляхи передачі знань учням. Навчальні заклади стикаються з необхідністю вирішення кадрових та організаційних питань, технічного забезпечення, розширення та використання Інтернет-ресурсів. Специфіка музичної освіти, а саме забезпечення творчого розвитку дітей шляхом індивідуальних та групових занять, що формують компетентності та практичні виконавські навички в конкретних мистецьких сферах, реалізувала необхідність збалансованого поєднання традиційних форм навчання та інтерактивних технологій.

Академічна свобода в освіті, вільний вибір форм і методів навчання,

Інноваційна діяльність музичних шкіл має свої особливості. Умовами, необхідними для успішної реалізації інноваційної діяльності педагогів, є вміння приймати інноваційні рішення, йти на певний ризик, успішно

вирішувати конфліктні ситуації, що виникають під час впровадження інновацій, усувати бар'єри на шляху до інновацій.

Сучасний учитель музики повинен бути і вчителем, і вихователем, і організатором навчальної програми, і радником батьків. У процесі музичного виховання вчителі повинні формувати в учнів прагнення до неповторної індивідуальності в галузі музичного мистецтва, допомагати учням знаходити оригінальні та неповторні рішення музично-творчих завдань, вільно реалізовувати творчі здібності учнів.

Важливість інновацій не можна недооцінювати. Сучасні педагогічні дослідження та вітчизняна педагогічна практика демонструють зростаючий інтерес до використання комп'ютерних технологій у музичній освіті. Зауважимо, що комп'ютери та комп'ютерні музичні програми можуть слугувати допоміжними технологічними засобами у професійній діяльності майбутніх артистів та у навчальному процесі студентів.

Сьогодні музична освіта активно вивчає нові методи навчання. Музичне мистецтво відкрите для дітей як процес формування художніх образів через різні форми художньої реалізації (літературні, музичні, образотворчі). Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальні програми є вимогою часу.

Інформаційні технології можна використовувати для залучення дітей до створення творчих робіт:

- науково-дослідницька робота при вивченні народної творчості, української музичної культури та творчості світових композиторів;
- результати роботи оформляються у вигляді різноманітних проектів за певною тематикою. Існують різноманітні програми для використання комп'ютера на уроках музики [14].

Їх можна умовно розділити на декілька групи:

- музичний програвач;
- програма для співу карооке;
- музичний конструктор;

- музичні енциклопедії;
- навчальні програми;
- музичні ігри [12].

Використання ІКТ в музичних школах відбувається у формі проєктів через звіти та комп'ютерні презентації з використанням програм PowerPoint. Метою використання цього формату є створення комфортного навчального середовища, де учні можуть взаємодіяти один з одним. Електронні презентації дозволяють ознайомитися з пояснювальним матеріалом, необхідним для занять, ознайомитися з творчими роботами.

Музичне мистецтво представляється учням як процес формування художніх образів за допомогою різних форм художньої виразності (літературної, музичної, образотворчої). Уроки музики – це не просто уроки, що розвивають сенсорні музичні здібності, а уроки мистецтва, які розвивають усі психічні процеси, що розвивають музичні здібності: сприйняття, мислення, пам'ять, увагу, особливо слух на тон, відчуття ритму, музичне мислення тощо.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій спрямоване на активізацію процесу навчання, реалізацію концепції розвивального навчання, удосконалення форм і методів організації навчального плану. Це забезпечує перехід від механічного засвоєння знань до набуття вмінь самостійно здобувати нові знання в музичних школах.

Тому в цілому мультимедіа є дуже корисною та ефективною освітньою технологією з точки зору інтерактивності, гнучкості, інтеграції різних видів мультимедійної навчальної інформації, здатності враховувати та мотивувати індивідуальні особливості студента. Мультимедійні засоби навчання є багатообіцяючими та ефективними інструментами музичних шкіл, які можуть надати набагато більший обсяг інформації, ніж традиційні джерела інформації, представлена у послідовному порядку, що відповідає когнітивній логіці. Ця технологія дозволяє вивести процес навчання на якісно новий рівень [13].

Розглядаючи інноваційні методики музичного навчання, необхідно визнати, що необхідні зміни в навчальній діяльності учнів на музичних заняттях, причому ці зміни повинні бути художніми за змістом і навчальними за формою. Це стає можливим, коли учні свідомо відтворюють сам процес створення музики. Тобто вони самостійно виконують творчі добірки та музичні аналізи різноманітних засобів виразності та висоти, що, на їхню думку, дозволяє краще та повніше розкрити важливий зміст музичного твору та творчий задум автора (і виконавця). Водночас, переглядаючи твори мистецтва, учні пізнають сутність музичної творчості, музичного пізнання, музичного зростання, розкривають суттєві внутрішні зв'язки та відношення між мистецтвом як явищем дійсності та мистецтвом у цілому, ціннісним мистецтвом. Через це музика постає у внутрішньому погляді учня як відображення і художнє відтворення всіх суперечностей і краси життя.

Система розвивального навчання Ельконіна-Давидова є інноваційною освітньою технологією випереджаючого психологічного та інтелектуального розвитку особистості дитини [19]. Концепція розвивального навчання насамперед спрямована на розвиток художньої творчості, яка є основою особистості. У дослідницькому контексті цікавою є навчальна програма, розроблена США учень є конкретним прикладом того, як розвивальні освітні технології розкрили глибокий і досі незатребуваний виховний потенціал програми Дмитро Борисович Кабалевський, не втратив своєї актуальності й у наш час і лягли в основу інноваційних музично-освітніх технологій. Тобто наступним чином:

1) Розкриває зміст музичного мистецтва як вираження духовної діяльності людини-творця і людини-митця. На цій основі ми формуємо художні ідеї, засновані на інтенсивному етичному досвіді людства.

2) Розвиває в учнів цілісне естетичне та емоційне ставлення до мистецтва та життя.

3) Активізує музичне сприйняття, навчання глибокому, особистісному та творчому розумінню етико-естетичної природи музичного мистецтва.



4) Засвоює тонально-образну мову мистецтва на основі досвіду творчої діяльності та взаємовідносин між різними видами мистецтва.

Сутність креативної музично технології підготовки вчителя музичного мистецтва полягає у визначенні творчої діяльності як основи, засобу та вирішальної умови підготовки майбутніх фахівців. Основними ознаками творчої особистості вважаються художньо-творчі якості, тобто особистісно-психологічні властивості особистості, які є умовами для задоволення вимог творчої діяльності та успішного її здійснення [20].

Формування творчої особистості учня музичної школи включає не лише організацію зовнішньої діяльності, але й стимулювання змін у внутрішньому світі та створення умов для розкриття та реалізації потенціалу особистості в зовнішньому світі. Здатність до переживання і розуміння музичних творів, високий рівень творчого сприйняття (розуміння) музики можуть достовірно прогнозувати творчу активність майбутніх музикантів, що виявляється в особистісній інтерпретації змісту твору, тобто в здатності особистості ідентифікуватись із музичними образами та осягати систему художнього мислення авторів різних стилів.

Технологія особистісно-орієнтованого процесу в музичних школах включає спеціальне виготовлення навчальних текстів, навчально-методичних матеріалів, методичних рекомендацій щодо їх використання, видів навчального діалогу, форм контролю за особистісним розвитком учня під час засвоєння знань тощо. Індивідуально-орієнтований навчальний план може бути створений лише за наявності навчального супроводу, який реалізує принципи суб'єктивної освіти.

Отже, основні цілі та завдання людино-орієнтованих технологій навчання в музичних школах такі:

- розвиває індивідуальні особистісні та пізнавальні здібності;
- сприяє розкриттю та використанню особистого (суб'єктивного) досвіду учнів;
- допомагає учням зрозуміти себе, самотійно визначити цілі та

реалізувати свій потенціал.

З огляду на зазначені вище цілі та завдання, основними завданнями особистісно-орієнтованих технологій в діяльності музичних шкіл є:

- розвиток пізнавальних здібностей щодо особистості учнів;
- виявлення, розкриття та використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду;
- допомога пізнати себе, знайти своє місце у світі, реалізувати свій потенціал, запобігати формуванню наперед визначених якостей;
- розвиток культури життєвої активності для людей, щоб вони могли вести продуктивне повсякденне життя та вирішувати напрямки свого життя.

Тому людино-орієнтоване навчання ставить людину в центр освітнього процесу музичної школи та визнає унікальність і цінність кожної особистості. Найважливішим завданням є виявлення та розкриття суб'єктивного досвіду кожного учня, а потім поєднання та адаптація його в зміст навчання.

Таким чином, головними завданнями інтерактивних технологій музичних шкіл доцільно визначати наступні:

- розвиток комунікативних навичок;
- створення комфортного та сприятливого емоційного середовища для всіх учасників навчання;
- формування навичок роботи в команді та вміння висловлювати свої думки;
- сприяння виникненню інтересу до навчання та внутрішньої мотивації;
- розкриття та розвиток творчого потенціалу.

Інтерактивні технології навчання характеризуються тим, що всі учні беруть активну участь у навчальному процесі на основі співпраці та взаємонавчання. Основним джерелом мотивації є зацікавленість учнів музичних шкіл, що зумовлює високу активність у навчальній діяльності.

Педагоги виступають рівноправними партнерами з учнями,

використовуючи інтерактивні технології навчання, надаючи організаційну та консультативну підтримку. Вчителі можуть використовувати інтерактивні методи для організації наступних заходів з учнями: проведення тематичних занять, формування творчих груп у період навчального проекту, створення портфоліо студентів, організація дискусій та обговорення спірних питань у групах, розробка навчальних ресурсів, включаючи курси лекцій, навчальні матеріали, аудіо та відео матеріали тощо.

Впровадження інноваційних підходів до підготовки учнів в музичних школах актуалізує завдання комплексного обґрунтування і створення освітньо-наукових моделей та програм навчального процесу, зорієнтованих на досягнення сучасних освітніх стандартів, а також розробки нових педагогічних технологій викладання, які враховували б специфічні особливості навчання у музичній освіті.

### **Висновки до 1 розділу**

Сучасне естетичне виховання базується на досвіді, традиціях і сучасних досягненнях вітчизняної та зарубіжної музичної освіти. Процес навчання враховує актуальні потреби особистості в художньо-творчій діяльності, комплексно впливає на формування естетичної свідомості, розвиток світоглядних орієнтацій, естетичного смаку через ознайомлення з творами мистецтва. Залучати учнів до багатогранного творчого процесу, заохочувати самостійні творчі пошуки, допомагати їм реалізувати власні здібності та таланти. Важливу роль в естетичному вихованні дітей відіграє музичне виховання.

Дослідивши системи музичної освіти рівних країн Європейського Союзу та їх правовий базис, можемо відзначити різноманіття підходів до надання освітніх музичних послуг та самої освіти. Разом з тим, це не перешкоджає їх гармонійному співіснуванню на європейському ринку. Тому Україна, як країна з величезним культурним та, зокрема, музичним надбанням, може інтегруватися до європейського простору та зайняти гідну

нішу на європейському ринку за умови модернізації підходів до надання освітніх музичних послуг.

Гармонізація музичних освітніх систем між країнами ЄС та Україною сприяє взаємному визнанню дипломів і сертифікатів, що полегшує процес академічної та професійної мобільності для здобувачів та викладачів. Це також відкриває нові можливості для подальшого навчання та професійного розвитку на європейському ринку. Процес гармонізації посилює співпрацю між освітніми закладами різних країн через спільні освітні програми, проекти та дослідження. Це дозволяє здійснювати обмін досвідом та впроваджувати кращі практики, що сприяє розвитку інновацій в освітньому процесі.

## **РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ «ЧЕРНІГІВСЬКА МУЗИЧНА ШКОЛА № 1 ІМЕНІ СТЕФАНА ВІЛЬКОНСЬКОГО»**

### **2.1. Аналітичне дослідження діяльності комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського»**

Актуальність культурно-просвітницької діяльності музичних шкіл в сучасному суспільстві не підлягає сумніву. В умовах глобалізації та стрімких технологічних змін важливо зберігати культурну ідентичність і передавати її наступним поколінням. Музичні школи виконують важливу роль у цьому процесі, сприяючи розвитку естетичного смаку, культурної свідомості та творчих здібностей молоді. Активне залучення дітей до такого виду мистецтва, як музика дозволяє розвивати їхні естетичні почуття та художнє мислення. Заняття музикою формують у дитини естетичне ставлення до світу, розвивають відчуття гармонії та ритму. Важливо, щоб педагоги і

батьки підтримували творчу діяльність, надаючи дітям можливість самовираження.

Музичні школи відіграють ключову роль у формуванні культурного середовища, розвитку музичних талантів і сприянні загальному освітньому процесу. Їх культурно-просвітницька діяльність охоплює різноманітні напрямки, що дозволяють не лише навчати учнів, а й залучати їх до активного культурного життя, популяризувати музику, сприяти розвитку громади [23].

В культурній історії нашого краю відбулися незабутні події, які вплинули на його загальний культурний розвиток і стали, певною мірою, віхами. Чернігівська перша дитяча музична школа, державний музичний заклад, є першою школою регіону не лише хронологічно, а й за освітніми та творчими досягненнями. Вона відкрила шлях до життя, сповненого мистецької майстерності, для десятків і сотень талановитих чернігівців, чийі імена нині відомі далеко за межами Чернігівської області.

1 січня 1908 року Чернігівське відділення Російського музичного товариства відкрило музичну школу в Чернігові. У ній викладали гру на фортепіано, скрипці, віолончелі та духових інструментах, а також проводили ансамблеві та оркестрові класи, спеціалізовані теоретичні та вокальні класи. Навчання проводилося за програмою та навчальним планом, розробленими Російським музичним товариством.

У перший рік музичні класи відвідували 32 учні, а через п'ять років – 132 учні. Уроки гри на інструментах тривали сім років, а уроки вокалу – п'ять років. Заняття проводилися російською та українською мовами. Для музичних класів було збудовано спеціальну будівлю. Першим директором був видатний український віолончеліст Стефан Вільконський. Степан (Станіслав) Владиславович Вільконський (1870-1963) здобув освіту у Варшавській, Паризькій та Санкт-Петербурзькій консерваторіях. До 1920 року він був директором музичних класів та викладачем гри на віолончелі в Чернігові. Він зробив значний внесок у розвиток музичного життя міста.

Викладачі та учні музичних класів організовували камерні та симфонічні концерти для пропаганди класичної музики. Були запрошені видатні музиканти того часу: Микола Віталійович Лисенко, Олександр Борисович Гольденвейзер, Леонід Віталійович Собінов, Михайло Григорович Ерденко, Олександр Тихонович Гречанінов та інші [23].

У 1928 році облвиконком прийняв постанову про реорганізацію музичної школи в школу міжрегіонального значення. Після звільнення Чернігова від німецько-фашистських загарбників постановою Чернігівських міських депутатів робітничих № 72 від 27 грудня 1943 року школа знову відкрилася. Того року в школі навчалося 58 учнів, працювало вісім викладачів: Федір Петрович Городецький, Олександра Іванівна Іванова, Надія Федорівна Володимирська, Ніна Василівна Острогорська, Ніна Іллівна Щербацка, Наталія Іванівна Крестинська, Віра Петрівна Городецька та Олена Іванівна Крижанівська. З 1943 по 1946 рік викладав Федір Петрович Городецький; з 1946 по 1951 рік – Олександра Іванівна Іванова (1951–1983), Дмитро Андрійович Мартиненко; а з 1983 по 1996 рік – Петро Миколайович Половець, з 1995 року директором була Ольга Андріївна Астаф'єва, а з серпня 2025 року Ольга Миколаївна Степанчук.

Школа працює з 1962 року в будівлі, спроектованій архітектором Іваном Каракісом.

З січня 1999 року за рішенням Кабінет Міністрів України (постанова №7 від 04.01.1999) школі офіційно присвоєно ім'я Стефана Вільконського.

У 2000-х і 2010-х роках школа функціонувала як заклад позашкільної (мистецької) освіти. Станом на 2021 рік заклад – комунальний, підпорядкований міській раді.

Наприкінці 2010-х: за програмою розвитку культури міста, школа розширила спектр спеціалізацій, відкривши, зокрема, філію при ЗНЗ № 21 із класом хорового співу, а також групи для дошкільнят 3-5 років («Домісолька»).

У 2018 році школа відзначала своє 110-річчя. Школа за свою історію

«дала путівку у велике мистецьке життя сотням обдарованих чернігівців» – і на момент ювілею вона вже була першою музичною школою міста за хронологією та творчими здобутками [32].

У 2020 році, 19 жовтня, у Чернігові відбулося урочисте відкриття нового корпусу школи – будівництво тривало з 2018 року.

У 2023 році учням школи подарували віолончель з-за кордону – від меценатів з Будапешта; попри складну ситуацію в країні, школа продовжує працювати й підтримувати талановиту молодь.

«Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» – це художній навчальний заклад, який активно продовжує та розвиває традиції української музичної освіти. Викладачі школи зосереджуються на збереженні традицій класичної музики, вивченні народного мистецтва та розробці передових методологій мистецької освіти 21-го століття [23].

Чернігівська музична школа № 1 постійно прагне впроваджувати нові технології у свою навчальну програму, досліджуючи інноваційні стратегії модульної трансформації шляхом впровадження електронної та комп'ютеризованої музичної освіти.

Комунальний заклад початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» є одним із найстаріших та найвпливовіших мистецьких осередків Чернігова. Його діяльність спрямована на забезпечення доступної музичної освіти, розвиток творчого потенціалу дітей та молоді, формування культурного середовища громади та збереження музичних традицій регіону. Школа виступає важливою складовою соціокультурного простору міста та виконує водночас освітню, культурно-просвітницьку та соціальну функції [28].

Структура «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана Вільконського» наведена на рис.2.1.



Рис. 2.1. Структура комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школи № 1 імені Стефана Вільконського» [23]

Основні напрями діяльності та функції адміністрації музичної школи є планування навчального процесу, забезпечення матеріально-технічної бази, підтримка навчальних програм та координація позашкільних заходів. Зокрема, адміністрація забезпечує стабільне функціонування навчальних процесів та сприяє інтеграції інновацій у навчання [25].

Педагогічний колектив закладу характеризується високим рівнем кваліфікації та професійної компетентності. У діяльності викладачів важливу роль відіграє поєднання академічних традицій з сучасними методами навчання, зокрема інтеграція елементів творчих практик, індивідуалізація завдань, використання мультимедійних ресурсів. Кадрова стабільність сприяє безперервності педагогічної традиції та передачі мистецького досвіду між поколіннями.

Навчальний процес у школі спрямований на здобуття початкової мистецької освіти відповідно до чинних державних стандартів. Освітні



програми охоплюють низку інструментальних і теоретичних дисциплін. Особливістю діяльності закладу є орієнтація на комплексний розвиток учнів: формування технічних навичок, розвиток музичного мислення, виконавської культури та художньо-естетичного смаку [23].

Протягом останніх десяти років «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» послідовно утверджувала себе як провідний мистецько-освітній центр регіону. Заклад здійснює не лише освітню діяльність, а й відіграє значну соціальну та культуротворчу роль у житті громади міста Чернігова. Останнє десятиліття для школи стало періодом динамічних змін, розширення функцій, інтеграції в сучасний соціокультурний простір, переосмислення освітніх підходів, а також випробувань, пов'язаних із пандемією COVID-19 та воєнними діями (додаток А).

Цей період характеризується переходом від традиційної моделі роботи до багатовекторної, заснованої на цифровізації, міжінституційній співпраці, участі в громадському житті, розширенні суспільної місії закладу та впровадженні інклюзивних і соціально орієнтованих практик. Усі ці аспекти формують сучасний образ школи як соціокультурного осередку європейського типу.

Протягом останнього десятиліття школа зберігала стабільно високу якість навчання.

Основними тенденціями освітнього розвитку стали:

- *перехід до компетентнісного підходу*, відповідно до концепції Нової української школи та оновлених стандартів мистецької освіти;
- *модернізація навчальних програм*, що дозволила інтегрувати сучасні музичні стилі й методи;
- *посилення міждисциплінарності*, зокрема впровадження елементів музичної історії, теорії культури, цифрової обробки звуку;
- *розвиток творчих індивідуальних траєкторій*, що сприяло вихованню обдарованих учнів і підтримці їхньої участі в конкурсах.

Традиційна для школи система індивідуального навчання музичним інструментам збереглася, однак була доповнена новими формами, такими як творчі лабораторії, міні-лекторії, інтегровані уроки, ансамблеві студії. Це дало змогу підвищити мотивацію учнів та адаптувати освітній процес до різних стилів навчання.

За 10 років кількість учнів поступово зростала, що свідчить про стійкий попит на музичну освіту (рис.2.2). Особливо помітним є збільшення кількості дітей у період 2020–2024 рр., коли школа активно розвивала змішане та дистанційне навчання.

Основні тенденції:

- стабільний набір на відділення фортепіано, скрипки, хореографії;
- пожвавлення інтересу до народних інструментів;
- збільшення кількості учнів 1–3 років навчання;
- зростання кількості переселенців у 2022–2024 рр.

Під час пандемії COVID-19 відбувся швидкий і вимушений перехід до дистанційного навчання. Це стало поштовхом до:

- оцифрування методичних матеріалів;
- активного використання платформ Zoom, Classroom, Viber-спільнот;
- створення відеоуроків і відеозвітів учнів.

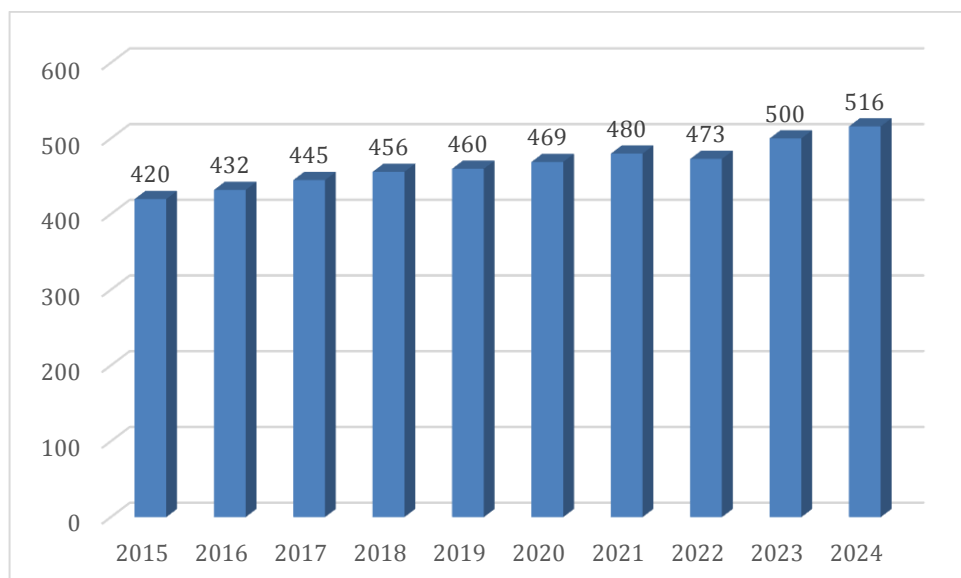


Рис. 2.2. Динаміка кількості учнів музичної школи у 2015-2024 рр.

*Джерело: складено автором за результатами дослідження.*

Згодом багато цих напрацювань інтегровано в звичайний режим роботи: дистанційні консультації, виступи онлайн, електронні нотні бібліотеки стали нормою.

Щороку в школі проводилися:

- загальношкільні концерти, присвячені державним і культурним подіям;
- звіти відділів та сольні виступи учнів;
- концерти-лекції, що пояснювали дітям і батькам специфіку музичних жанрів;
- тематичні вечори (камерної музики, української музики, джазової імпровізації, музики XX століття тощо).

Ці заходи формували внутрішнє творче середовище, стимулювали виконавську активність та підтримували традиції школи.

За аналізований період (2015-2024рр.) школа провела сотні заходів: звітні концерти, благодійні акції, фестивалі, проєкти, культурні події міського рівня (рис.2.3).

Аналізуючи концертну діяльність «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана Вільконського» формується тенденція щодо щорічного збільшення кількості концертів, проте винятком стає лише 2020 рік, через пандемію COVID-19 більшість концертів були просто відмінені.

Чернігівська музична школа № 1 відіграє значну роль у культурному житті громади. Заклад активно організовує та бере участь у концертах, тематичних вечорах, фестивалях, творчих зустрічах, присвячених видатним діячам культури та національним подіям.

Шкільні колективи та ансамблі є постійними учасниками міських культурних заходів, що сприяє популяризації музичного мистецтва та підвищенню рівня культурної активності населення.

Особливої уваги заслуговує участь школи у заходах зі вшанування пам'яті Стефана Вільконського – українського композитора та діяча

культури, чие ім'я носить заклад. Це формує історичну цінність та спадкоємність культурних традицій [23].

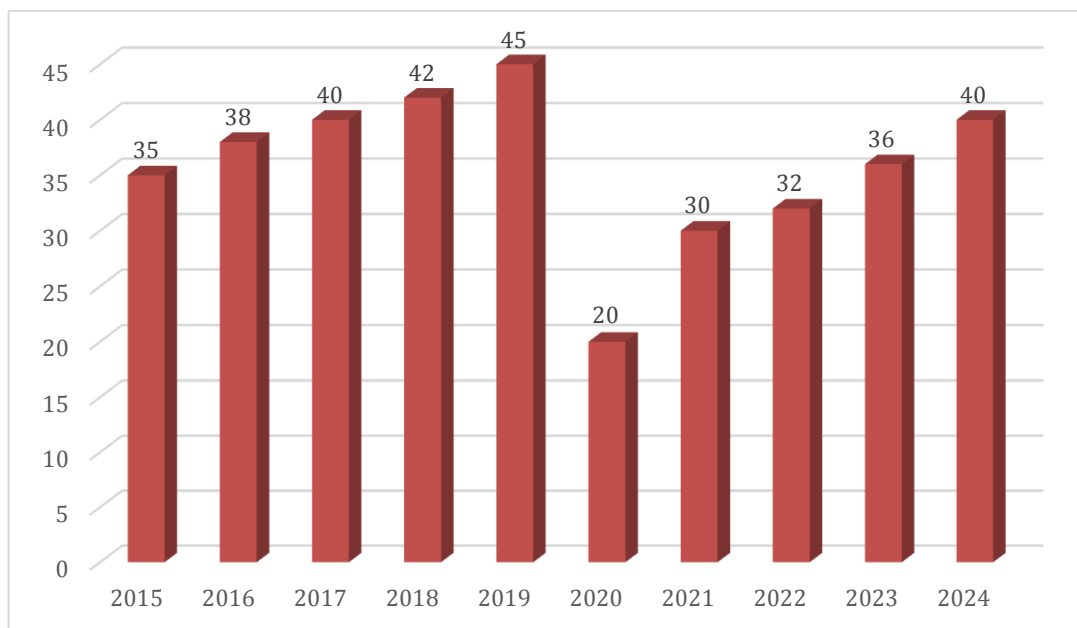


Рис. 2.3. Динаміка кількості концертів у 2015-2024 рр.

*Джерело: складено автором за результатами дослідження.*

За десятиліття були впроваджені:

- компетентнісний підхід згідно з реформою мистецької освіти;
- сучасні педагогічні технології (цифрові ресурси, відеоуроки, онлайн-конференції);
- авторські програми викладачів;
- активне проектне навчання (ансамблеві проєкти, тематичні концерти, майстер-класи).

Школа традиційно демонструє високі результати участі вихованців у конкурсах та творчих заходах міського й регіонального рівня. Це свідчить про достатній рівень викладацької майстерності та ефективність методичної роботи (додаток Б).

*Відділ бандурного мистецтва* – це творчий, згуртований колектив однодумців, невтомний у пошуках найефективніших сучасних шляхів навчання та виховання учнівської молоді.

Візитною карткою відділу є діяльність двох потужних творчих колективів – ансамблю бандуристів «Соколики» та капели бандуристів «Надія», лауреатів міжнародних та всеукраїнських конкурсів.

*Відділ струно-смичкових інструментів* має більш ніж 100-річну історію музичного виховання дітей. Головною метою роботи відділу є:

- збереження, розвиток та примноження кращих традицій скрипкового та віолончельного виконавського мистецтва;
- формування художнього смаку у дітей;
- виховання всебічно-розвиненої, гармонійної особистості.

Нині на відділу навчається 84 учні, працює 10 викладачів та 8 концертмейстерів. Найбільш обдаровані та наполегливі учні беруть участь у міжнародних, всеукраїнських та обласних конкурсах, виборюють призові місця.

*Фортепіанний відділ* є одним із провідних у «Чернігівській музичній школі № 1 імені Стефана Вільконського». Його діяльність спрямована на комплексний музичний розвиток учнів – від початкового знайомства з інструментом до серйозної підготовки до вступу в професійні мистецькі заклади. Особливості роботи:

- індивідуальний підхід до кожного учня;
- розвиток техніки в поєднанні з музичністю;
- виховання естетичного смаку та сценічної культури.

*Відділ народних інструментів* об'єднує високий професіоналізм, справжня творчість, любов до народного мистецтва. Сьогодні на відділу навчається 99 учнів по класу баяна, акордеона, домри, балалайки, гітари, працює 12 творчих колективів, які кожного року збагачують здобутки школи новими досягненнями. За останні десять років лауреатами міжнародних та всеукраїнських конкурсів стали 75 сольних виконавців, 32 перемоги у

здобутку творчих колективів та обласних конкурсах [31].

Учні та викладачі відділу здійснюють активну концертну діяльність у рамках роботи міської дитячої філармонії, виступають на концертних міських майданчиках, в загальноосвітніх школах, на мистецьких фестивалях і благодійних концертах.

*Хоровий відділ* на якому сьогодні навчається 150 учнів, 35 з яких – учні класу сольного співу. Учні класу сольного співу також беруть активну участь у концертній роботі школи. Ці виступи, без перебільшення, є окрасою будь-якого концерту. Починаючи з 2022 року викладачі з учнями творчо експериментують і здійснюють театралізовані постановки української класики та сучасних популярних творів [31].

*Відділ духових інструментів* – пріоритетами і головними завданнями у роботі відділу є:

- розкриття та розвиток творчого потенціалу талановитої молоді;
- пошук нових форм прояву музичної думки;
- удосконалення і підвищення особистих професійних якостей, самооцінка, музичне виховання дітей;
- прищеплення любові до музики та музичного виконавства;
- поширення музичного духового мистецтва;
- виховання почуття національної гідності та національної самосвідомості у дітей на основі вивчення репертуару українських акторів.

Відділ, представлений фахівцями дерев'яних, мідних духових та ударних інструментів, зібрав в собі найкращі традиції та багаторічний досвід музичного виховання різного віку.

*Музично-теоретичний відділ* забезпечує фундаментальну музичну освіту, що є основою для навчання на всіх інструментальних та вокальних відділеннях школи. Функції та завдання відділу:

- формування базових теоретичних знань, необхідних для навчання на інструменті.
- розвиток слухових навичок, музичної пам'яті та відчуття ритму.

- підготовка учнів до іспитів, заліків і конкурсів з музично-теоретичних дисциплін.

- організація тематичних заходів: вікторин, лекцій-концертів, музичних вечорів.

Сучасні функції «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана Вільконського»:

1. *Освітньо-мистецька функція* – основна та базова функція, що забезпечує: формування музичних знань, умінь і навичок; розвиток творчих здібностей дітей; виховання художнього смаку та музичної культури; підготовку обдарованих учнів до професійної мистецької освіти; забезпечення наступності між різними рівнями мистецької підготовки.

Школа виступає важливою ланкою у системі художньо-естетичного виховання, забезпечуючи ґрунтовну музичну підготовку та формуючи компетентності, необхідні як у професійній сфері, так і в житті загалом.

2. *Культуротворча функція* – заклад є ключовим осередком культурного життя громади, активно впливає на мистецьку атмосферу міста.

Заклад активно впливає на культурний простір міста через:

- організацію концертів, творчих вечорів, фестивалів;
- популяризацію української музики та творчості місцевих композиторів;
- підтримку та відродження національних музичних традицій;
- співпрацю з музеями, філармонією, театрами та бібліотеками.

Школа формує культурний імідж громади, збагачуючи її мистецький ландшафт. При цьому діяльність колективів стає важливим складником культурної інфраструктури Чернігова.

3. *Соціально-виховна функція* – формування всебічно розвиненої особистості, розвиток естетичного смаку, моральних та духовних цінностей. Сучасна музична школа – це не лише навчання, а й виховання особистості. Ця функція охоплює:

- розвиток моральних, духовних та естетичних якостей;

- формування суспільно активної, відповідальної та культурної особистості;
- виховання патріотизму через мистецтво;
- створення виховного середовища, в якому дитина почувається підтриманою та захищеною.

Особливу роль відіграє психологічний супровід, створення позитивного мікроклімату та робота з батьківською громадою.

4. *Соціально-інклюзивна функція* – забезпечення доступності освіти для всіх, зокрема дітей з ООП та ВПО. Сучасна школа забезпечує доступність музичної освіти для всіх дітей, незалежно від їх соціального статусу, можливостей чи життєвих обставин. Вона реалізує:

- навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- підтримку внутрішньо переміщених осіб і соціально вразливих категорій;
- адаптацію навчальних програм та індивідуальних траєкторій;
- створення безпечного, дружнього та толерантного освітнього простору.

Ця функція стала особливо актуальною у воєнний період, коли школа стала місцем підтримки дітей, родини яких постраждали від війни або вимушено переїхали.

5. *Комунікативно-інформаційна функція* – активна медіаприсутність, цифрова комунікація, організація онлайн-заходів.

У цифрову епоху школа активно працює як відкритий комунікаційний майданчик. Ця функція включає:

- регулярне висвітлення діяльності закладу у соціальних мережах;
- створення електронних архівів, відеозаписів, онлайн-концертів;
- підтримку дистанційних форм навчання та онлайн-взаємодії;
- відкриту комунікацію з батьками, громадою та партнерами.

Завдяки медіаприсутності школа стала більш доступною, сучасною та привабливою для нових учнів.



6. *Партнерська та громадська функція* – співпраця з культурними, освітніми та громадськими інституціями міста

Заклад виконує роль активного учасника громадського життя, взаємодіючи з різними соціальними інституціями:

- освітніми закладами всіх рівнів;
- культурними та мистецькими установами;
- громадськими організаціями;
- місцевою владою;
- благодійними фондами.

Школа виступає ініціатором і партнером культурних проєктів, сприяючи розвитку соціального капіталу громади.

7. *Терапевтична та психологічно-підтримувальна функція* – використання музики як засобу підтримки у кризових ситуаціях, емоційне розвантаження дітей.

Музика має доведений терапевтичний ефект, і школа використовує це в своїй діяльності:

- проведення музичних занять, що підтримують емоційний стан дітей;
- участь у мистецьких заходах для військових, поранених, переселенців;
- розвиток музикотерапевтичних практик через індивідуальні та групові заняття.

У кризові періоди музична школа стає простором стабільності та психологічного відновлення.

8. *Функція збереження культурної спадщини* – школа є важливим центром популяризації та дослідження творчості Стефана Вільконського, а також музичної культурної спадщини Чернігівщини. Ця функція включає:

- вивчення і виконання творів українських композиторів;
- проведення тематичних концертів і науково-просвітницьких заходів;
- формування поваги до української культурної ідентичності.

Місія «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана

Вільконського»:

- допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками;
- забезпечити рівний доступ до освіти для всіх дітей;
- надавати якісні освітні послуги, активно залучати до цього батьків та громаду.

Візія «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана Вільконського»:

- освіта в ліцеї буде зосереджуватись на дитині, для цього вчителі підтримують і розвивають потенціал кожного учня, а батьки сприяють, допомагають та довіряють;
- ліцей виховує випускників, які можуть навчатися протягом всього життя, знають свої сильні сторони, легко адаптуються до змін, мислять рефлексивно, творчо та цілісно, вміють вирішувати проблеми та приймати відповідальні рішення з чистим сумлінням заради спільного блага.

Цінності «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана Вільконського»:

- розкриття потенціалу кожної дитини, сприяння її творчій та пізнавальній активності;
- повага до дитини, надання їй свободи вибору;
- толерантність, вміння ефективно співпрацювати; - прозорі та відкриті стосунки між учасниками освітнього процесу;
- безперервний розвиток вчителів, підвищення їхнього професійного рівня через мотивацію та саморозвиток.

Соціокультурна діяльність «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» за останні 10 років демонструє системний розвиток, гнучкість та адаптивність. Заклад зберіг високі стандарти мистецької освіти, зміцнив свій культурний авторитет, розширив соціальний вплив і зміг ефективно функціонувати в умовах суспільних викликів. Він продовжує відігравати ключову роль у формуванні культурного середовища Чернігова, підтримці музичних традицій і вихованні нових поколінь творчої молоді.

Напрямки взаємодії школи з громадою:

- мистецькі пленери, фестивалі, творчі зустрічі.
- музичні програми до державних свят.
- освітні проєкти з музичної етики, історії музики, народної творчості.

За результатами аналізу можна виділити ключові напрями соціокультурної діяльності «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана Вільконського»:

*Концертно-просвітницька діяльність* – участь у всеукраїнських та міжрегіональних культурних подіях, концертні проєкти, співпраця з культурними установами:

1. Всеукраїнський конкурс юних піаністів «Чернігів скликає таланти» (розпочався у 2002 році) – школа є активним партнером і учасником конкурсу, забезпечує концертні локації, бере участь в організації відбіркових турів, а учні та педагоги виступають у гала-концертах.

2. Всеукраїнський музичний конкурс імені Левка Ревуцького (розпочався у 2013 році) – захід сприяє приверненню уваги до мистецтва, особистостей, що його творили, тим самим, зміцнює патріотичні почуття містян та гостей міста, учасників, а також підносить культурно-туристичний імідж міста Легенд.

3. Міжрегіональний дитячо-юнацький фестиваль музичного мистецтва «Кобзарський майдан у Чернігові». Учні школи традиційно беруть участь у концертних програмах фестивалю, презентаціях української музики та спільних творчих майстернях.

4. Власні концертні проєкти школи: щорічні звітні концерти відділів та школи; концерти до державних і пам'ятних дат (День Незалежності, День музики, Різдвяні та Великодні програми).

5. Проведення музичних лекторіїв для учнів міських шкіл

- музичні лекторії для учнів міських шкіл – «Музика поруч», «Екскурс в історію становлення української духовної музики».

6. Співпраця з культурними установами:

- концерти в Чернігівському обласному художньому музеї імені Григорія Галагана;

- виступи в Чернігівському обласному філармонійному центрі фестивалів та концертних програм під час спеціальних музичних дат;

- участь у міських мистецьких проектах у бібліотеках: Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових; Чернігівська міська бібліотека імені Михайла Михайловича Коцюбинського; Чернігівська обласна бібліотека для дітей.

*Освітнє партнерство з громадами та закладами освіти* – важливе місце в культурному житті міста, виступаючи активним комунікатором між мистецькою освітою та громадою. Соціокультурна діяльність школи спрямована на популяризацію музичного мистецтва, підтримку творчого розвитку дітей та збагачення культурного простору Чернігова:

- взаємодія зі школами Чернігова: проведення «Уроків знайомства з музичними інструментами» для дітей молодших класів; участь викладачів та учнів у культурних подіях ліцеїв та гімназій міста;

- партнерство з мистецькими закладами: стажування учнів у Чернігівському фаховому музичному коледжі імені Л. Ревуцького;

- участь у методичних читаннях та міжшкільних семінарах із педагогами області.

*Соціальні та благодійні ініціативи* важливою складовою її взаємодії з громадою і спрямована на підтримку соціально вразливих категорій населення, розвиток волонтерського руху серед учнів та поширення ідей гуманізму через мистецтво.

Школа систематично організовує та бере участь у благодійних концертах, спрямованих на підтримку місцевої громади. Зокрема:

- концерти на підтримку військовослужбовців та їхніх родин, у тому числі артистичні програми, пов'язані зі збором коштів чи гуманітарною допомогою;

- благодійні різдвяні та великодні концерти, де учні виступають для жителів міста, а зібрані кошти передаються соціальним ініціативам;

- участь у міських благодійних ярмарках та акціях – музичний супровід і творчі виступи, спрямовані на підтримку громадських проєктів.

Такі заходи формують у дітей усвідомлення значення благодійної діяльності та сприяють інтеграції мистецтва у соціальну сферу.

Школа активно реалізує просвітницькі та концертні ініціативи для жителів міста: проводить відкриті виступи, звітні концерти, музичні лекторії, а також виступає на культурних майданчиках – у філармонії, музеях, бібліотеках, освітніх закладах. Важливим аспектом діяльності є співпраця з загальноосвітніми школами Чернігова: педагоги проводять інтерактивні уроки, музичні презентації, тематичні зустрічі для школярів різного віку.

Одночасно школа працює над збереженням і популяризацією культурної спадщини Чернігова: проводить програми, присвячені Стефану Вільконському, знайомить громаду з творчістю місцевих композиторів і митців, підтримує заходи культурно-історичного спрямування.

Усе це створює цілісну систему соціокультурної взаємодії, у якій школа виступає не лише освітньою інституцією, а й активним культурним партнером громади, забезпечуючи різноманітні творчі можливості для дітей та збагачуючи культурне середовище міста.

## **2.2. Дослідження загроз та можливостей розвитку комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» за допомогою методу SWOT-аналізу**

Діяльність початкових мистецьких закладів, таких як музичні школи, формує комплекс взаємопов'язаних процесів, що залежать від численних зовнішніх і внутрішніх чинників [22]. Їх аналіз дозволяє визначити потенціал розвитку закладу, окреслити наявні ризики та сформуванати стратегію подальшого функціонування.

Фактори впливу умовно поділяються на внутрішні та зовнішні [6].

Внутрішні фактори включають стан матеріально-технічної бази, кадровий потенціал, рівень організації навчального процесу, якість управлінських рішень, комунікаційну політику закладу та іміджеві характеристики [29]. Вони визначають внутрішню стійкість інституції, її здатність до інновацій, модернізації та адаптації до потреб громади.

Зовнішні фактори охоплюють соціально-економічні умови, державну політику у сфері освіти і культури, демографічну ситуацію, рівень розвитку місцевої громади, потреби населення, тенденції культурного середовища та конкурентні позиції серед інших освітніх установ. Зовнішнє середовище створює рамкові умови функціонування, у яких заклад реалізує свої освітні та культурні цілі.

Фактори зовнішнього середовища – це сукупність умов, чинників та суб'єктів, що діють поза межами організації і впливають на її діяльність, але які вона не може безпосередньо контролювати. Їх поділяють на фактори прямого (близького, мікросередовища) та непрямого (дальнього, макросередовища) впливу [5].

До середовища прямого впливу належать ті суб'єкти та умови, які безпосередньо взаємодіють із закладом і визначають його щоденну діяльність:

- Органи місцевого самоврядування, що здійснюють фінансування,

нормативно-правове регулювання та контроль за діяльністю.

- Батьки та родини учнів, які виступають основними партнерами в освітньому процесі та впливають на формування попиту на мистецьку освіту.

- Заклади загальної середньої освіти, з якими школа співпрацює в організації концертів, культурних заходів, профорієнтаційної роботи.

- Інші мистецькі школи та культурні установи, що є партнерами в творчих проєктах, конкурсах і фестивалях.

- Громадські та благодійні організації, які можуть підтримувати окремі ініціативи або сприяти ресурсному розвитку.

Середовище непрямого впливу охоплює фактори, що опосередковано впливають на діяльність, але не взаємодіють безпосередньо з закладом:

- економічна ситуація в регіоні та країні, що визначає рівень фінансової стабільності, обсяги бюджетних надходжень та можливості для оновлення матеріально-технічної бази;

- законодавчі зміни у сфері освіти та культури, що впливають на стандарти навчання, форми атестації, вимоги до педагогів;

- демографічні тенденції, зокрема кількість дітей шкільного віку, що прямо пов'язана з формуванням контингенту учнів;

- культурні та соціальні тенденції, зокрема зростання попиту на сучасні музичні жанри, цифрові технології, онлайн-навчання;

- рівень розвитку цифрової інфраструктури, що визначає можливості використання інноваційних форм викладання.

Хоч ці фактори не контролюються безпосередньо закладом, вони суттєво визначають стратегічні тенденції та можливості розвитку.

Основними споживачами послуг мистецької школи є діти віком від 5 до 17 років, які мають інтерес до музичного мистецтва та прагнуть отримати базову майстерність гри на інструментах чи вокалу. Характеристика споживачів включає:

1. мотиваційні чинники: бажання навчитися грати на інструменті, участь у конкурсах, розвиток творчих здібностей, самореалізація;

2. соціальні аспекти: підтримка сім'ї, культурні традиції, участь у громадських заходах;

3. психолого-педагогічні особливості: індивідуальні темпи розвитку, рівень музичної підготовки, здатність до творчої діяльності;

4. потреби та очікування: якісне навчання, комфортне освітнє середовище, можливість виступів, участь у колективах і фестивалях.

Розуміння профілю споживачів дозволяє закладу точніше формувати освітні програми, адаптувати педагогічні методи та визначати напрями інноваційного розвитку.

Аналіз діяльності організації визначає визначення ролі стейкхолдерів. Стейкхолдери – це будь-які фізичні чи юридичні особи, які мають законний інтерес до діяльності організації, або можуть впливати на неї чи бути залежними від її результатів. Це можуть бути як внутрішні сторони (наприклад, співробітники, керівництво), так і зовнішні (клієнти, партнери, уряд, ЗМІ, громадськість).

Співпраця музичних шкіл із стейкхолдерами та громадськими організаціями міста є ключовим елементом у розвитку культурного життя громади та забезпеченні якісної мистецької освіти [24].

Музичні школи є центрами культурного розвитку, які не лише навчають дітей та молодь музичному мистецтву, але й активно впливають на культурне середовище міста. Вони організовують концерти, фестивалі та інші заходи, що сприяють культурному обміну та збагаченню громади. Наприклад, локальні музичні фестивалі об'єднують мешканців, зміцнюють соціальні зв'язки та приваблюють туристів, що позитивно впливає на місцеву економіку [35].

Потрібно відзначити, що важливість партнерства для забезпечення якісної мистецької освіти та співпраця музичних шкіл із різними стейкхолдерами дозволяє:

- розвивати таланти: залучення професійних музикантів та оркестрів до освітнього процесу підвищує рівень навчання та мотивацію учнів.



Наприклад, у Великій Британії школа Shireland CBSO Academy співпрацює з професійним оркестром, що дозволяє учням отримувати безкоштовні інструменти та навчання від професіоналів [34].

- покращувати умови навчання: фінансова підтримка від місцевої влади, бізнесу та благодійних фондів сприяє оновленню матеріально-технічної бази шкіл, забезпеченню сучасними інструментами та обладнанням.

- популяризувати мистецтво: спільні проекти з медіа та громадськими організаціями допомагають висвітлювати досягнення учнів та викладачів, організовувати відкриті концерти та культурні заходи для широкої аудиторії [24].

Стейкхолдерами є всі групи, що прямо або опосередковано зацікавлені в діяльності та результатах роботи закладу. Основними серед них є:

- учні та їхні батьки – ключові учасники освітнього процесу та основні отримувачі результатів діяльності;
- педагогічний колектив – носії професійних знань, від яких залежить якість освітніх послуг і імідж закладу;
- Чернігівська міська рада – забезпечують нормативно-правову та фінансову основу діяльності;
- жителі міста Чернігів – отримувач культурно-просвітницьких послуг та партнер у громадських ініціативах;
- культурні установи, театри, музеї, бібліотеки – партнери у реалізації творчих проєктів;
- громадські та благодійні організації, меценати – потенційні донори ресурсів, підтримки та нових ініціатив;
- музичні заклади середньої та вищої освіти – установи, що можуть приймати випускників і формують професійний освітній ланцюг.

Співпраця Чернігівської музичної школи № 13і стейкхолдерами важлива тому, що вона надає такі можливості:

- Розширення можливостей для учнів: організація майстер-класів, відкритих уроків та участь у конкурсах і фестивалях сприяють професійному зростанню та мотивації учнів.
- Фінансова підтримка та покращення матеріально-технічної бази: спонсорська допомога дозволяє закуповувати нові інструменти, оновлювати обладнання та створювати комфортні умови для навчання.
- Популяризація музичної освіти: співпраця з медіа та організація публічних заходів підвищують інтерес громади до музичного мистецтва та залучають нових учнів.
- Розвиток творчої екосистеми міста: інтеграція музичних шкіл у міські культурні проекти та підтримка молодих талантів через грантові програми сприяють загальному культурному розвитку громади [24].

Таким чином, активна співпраця музичних шкіл із стейкхолдерами та громадськими організаціями є запорукою успішного розвитку мистецької освіти та культурного життя міста.

Конкурентами «Чернігівської музичної школи №1 імені Стефана Вільконського» є різноманітні заклади та ініціативи, що також пропонують музичну освіту, культурний розвиток або творчі послуги дітям і молоді. Вони впливають на вибір батьків та учнів, формуючи динамічне культурно-освітнє середовище міста.

Мережа закладів музичної освіти Чернігівської області складається з:

- 2 фахових коледжів у галузі культури та мистецтва (Комунальний заклад «Чернігівський фаховий музичний коледж імені Левка Миколайовича Ревуцького» Чернігівської обласної ради, Комунальний заклад «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради);
- мистецьких шкіл області серед яких:  
Бобровицька школа мистецтв;  
Комунальний заклад «Борзнянська дитяча музична школа»;  
Комунальний заклад «Козелецька музична школа»;

Комунальний заклад «Корюківська мистецька школа імені Олександра Самійловича Корнієвського»;

Комунальний заклад «Менська дитяча мистецька школа»;

Комунальний заклад позашкільної мистецької освіти «Ніжинська музична школа» Ніжинської міської ради Чернігівської області;

Комунальний заклад позашкільної мистецької освіти «Новгород-Сіверська мистецька школа»;

Комунальний заклад спеціалізованої мистецької освіти «Варвинська школа мистецтв».

Комунальний позашкільний навчальний заклад «Носівська школа мистецтв Носівської міської ради Чернігівської області»;

Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Бахмацька школа мистецтв імені Андрія Розумовського»;

Комунального закладу спеціалізованої мистецької освіти «Прилуцька дитяча музична школа імені Левка Миколайовича Ревуцького»;

Мистецька школа «Сновська музична школа імені Натана Григоровича Рахліна»;

Мистецька школа Ічнянської міської ради;

Сосницька дитяча музична школа імені Марка Федоровича Полторацького.

Сфера культури Чернігівської міської громади представлена мережею комунальних установ, що забезпечують мистецьку освіту, культурно-просвітницьку діяльність, організацію дозвілля, збереження культурної спадщини та розвиток туристичної привабливості міста. Кожна з наведених установ виконує специфічні функції та відіграє важливу роль у формуванні культурного простору громади:

1. Комунальне підприємство «Міський Палац культури імені В'ячеслава Радченка». Палац культури є одним із провідних культурних центрів міста, забезпечує:

проведення масштабних міських культурних заходів, концертів,

фестивалів і творчих зустрічей;

роботу аматорських творчих колективів, студій, ансамблів;

реалізацію соціокультурних програм та заходів для різних вікових груп громади.

2. Комунальний клубний заклад «Центр культури і мистецтв» – виконує роль сучасного майданчика для:

проведення концертів, майстер-класів, мистецьких подій;

роботи клубних формувань та творчих гуртків;

реалізації культурно-освітніх програм за участі громадськості.

3. Комунальний заклад початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа №2 імені Євгена Богословського» – мистецький заклад, який:

забезпечує початкову музичну освіту дітей міста;

бере участь у міських і обласних культурних проєктах;

сприяє розвитку дитячої творчості через конкурси, ансамблеві виступи й музичні фестивалі.

4. Комунальний заклад позашкільної мистецької освіти «Чернігівська міська школа мистецтв імені Любомира Боднарука» – багатoproфільна мистецька школа, яка поєднує:

музичне, хореографічне, театральне та образотворче навчання;

участь у міждисциплінарних мистецьких проєктах;

організацію сімейних, культурно-просвітницьких подій та фестивалів.

Наведені установи формують розгалужену систему культурного середовища Чернігова, де кожна з організацій виконує власну унікальну функцію: від надання мистецької освіти до організації дозвілля, підтримки культурних традицій і розвитку туризму.

Соціокультурна діяльність початкових спеціалізованих мистецьких шкіл Чернігівського регіону має спільні риси, але кожен заклад зберігає власний стиль, акценти та унікальний внесок у культурне середовище громади. Комунального заклад початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» помітно виділяється серед інших

музичних шкіл регіону завдяки масштабності, історичності, творчій динаміці та інноваційним формам роботи (додаток В).

«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» істотно вирізняється серед інших мистецьких шкіл Чернігівського регіону за масштабністю, інноваційністю та системністю соціокультурної діяльності. Заклад демонструє високий рівень організації творчих проєктів, сталу концертну активність, значні успіхи учнів, розвинені партнерства, активну благодійну діяльність і швидку адаптацію до сучасних цифрових умов (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Порівняння соціокультурної діяльності комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» з іншими початковими спеціалізованими мистецькими навчальними закладами Чернігова

| <b>Чернігівська музична школа №1</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <b>Заклади та мистецькі школи міста Чернігів</b>                                                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Масштаб і структура соціокультурної діяльності</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 1. Найстаріший та один із найбільших мистецьких закладів області.<br>2. Має широкопрофільну освітню структуру: фортепіанний, струнний, народний, духовий, вокальний, теоретичний, оркестрові та ансамблеві напрямки.<br>3. Проводить найбільшу кількість концертів і творчих подій серед шкіл регіону (до 40+ на рік).<br>4. Має визнаний імідж у міському та обласному музичному середовищі. | 1. Масштаб діяльності загалом менший.<br>2. Наявні творчі ініціативи, але переважно локального характеру.<br>3. Кількість концертів зазвичай варіюється від 10 до 25 на рік.<br>4. Спеціалізації інколи більш вузькі, залежно від кадрових і матеріальних можливостей. |
| <i>Концертно-просвітницька діяльність</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 1. Активний концертний центр міста Чернігова.<br>2. Регулярно проводить: <ul style="list-style-type: none"> <li>• міські мистецькі марафони,</li> <li>• благодійні концерти,</li> <li>• великі звітні програми,</li> </ul>                                                                                                                                                                    | 1. Активність різниться від закладу до закладу.<br>2. Частіше проводять події на базі власних приміщень, рідше – у зовнішніх культурних установах.<br>3. Мають окремі яскраві проєкти,                                                                                 |

|                                                                                                                                                                                                                                           |                                                          |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• тематичні лекції-концерти,</li> <li>• інтегровані виступи у музеях, бібліотеках, філармонійному центрі.</li> </ul> <p>3. Має постійну співпрацю із ЗМІ, публікує відео, трансляції виступів.</p> | але не в таких масштабах і з меншим медійним охопленням. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|

*Продовження таблиці 2.1*

| <i>Партнерства і колаборації</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                        |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>1. Має найрозвиненішу мережу партнерства:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Чернігівський обласний філармонійний центр,</li> <li>• музичні коледжі,</li> <li>• культурні центри, бібліотеки,</li> <li>• освітні та мистецькі установи України та закордону.</li> </ul> <p>2. Проводить спільні концерти.</p>              | <p>1. Партнерства часто обмежені закладами власної громади.</p> <p>2. Регіональні колаборації трапляються, але не мають системності.</p>                                                                               |
| <i>Участь у конкурсах та творчих проектах</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                        |
| <p>1. Учні регулярно здобувають високі нагороди в міжнародних та всеукраїнських конкурсах.</p> <p>2. Школа має репутацію одного з найсильніших конкурсних центрів.</p> <p>3. Педагоги активно входять до складу журі, організовують майстер-класи та методичні семінари.</p>                                                            | <p>1. Також беруть участь у конкурсах, але масштаби та стабільність успіхів різняться.</p> <p>2. Участь переважно в регіональних або онлайн-заходах.</p> <p>3. Менша участь педагогів у методичному житті області.</p> |
| <i>Цифровізація та сучасні формати роботи</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                        |
| <p>1. Один із лідерів цифрової трансформації мистецької освіти в Чернігівській області: онлайн-трансляції концертів, системне ведення соцмереж, створення відеоархіву, дистанційне навчання високої якості, мультимедійні творчі проекти, участь в онлайн-конкурсах.</p> <p>2. Впроваджує сучасні методи комунікації та просування.</p> | <p>1. Рівень цифровізації нерівномірний. Частина шкіл використовує соцмережі та онлайн-формати, але менш системно.</p> <p>2. Відчувається потреба в технічній базі та цифровій компетентності персоналу</p>            |
| <i>Внесок у культурний розвиток регіону</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                        |
| <p>1. Є центральним мистецьким осередком Чернігова, який формує музичні традиції міста.</p> <p>2. Впливає на розвиток культурних ініціатив, бере участь у міських святкових заходах, культурних програмах, фестивалях.</p>                                                                                                              | <p>1. Значущий вплив у межах своїх громад.</p> <p>2. Більш локальний рівень впливу на культурний простір.</p>                                                                                                          |

*Джерело: складено автором за результатами дослідження.*

SWOT-аналіз музичної школи складається з аналізу сильних сторін (наприклад, кваліфіковані викладачі, унікальні програми), слабких сторін (наприклад, застаріле обладнання, недостатнє фінансування), можливостей (наприклад, співпраця з іншими закладами, розширення онлайн-курсів) та загроз (наприклад, конкуренція з боку інших шкіл, економічна нестабільність).

*Таблиця 2.2*

Сильні та слабкі сторони Чернігівської музичної школи № 1 імені  
Стефана Вільконського

| S – Strengths (Сильні сторони)                                                                                            | W – Weaknesses (Слабкі сторони)                                                                              |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Стабільний кадровий потенціал та високі творчі результати учнів, призові місця                                            | Загроза обстрілів та повітряної тривоги у Чернігові суттєво ускладнює очне навчання                          |
| Підтримка української музичної культури, духовності та патріотичного виховання через репертуар та проєкти                 | Не всі приміщення мають належно обладнане укриття або безпечний доступ до нього.                             |
| Наявність досвіду цифрового та дистанційного навчання, що дозволяє проводити дистанційні уроки при небезпеці              | Обмеженість бюджету у воєнний час може уповільнювати ремонт приміщень, оновлення інструментів                |
| Активна концертна та культурно-просвітницька діяльність                                                                   | Нерівномірний набір на окремі спеціальності                                                                  |
| Позитивний імідж і багаторічна історія школи                                                                              | Недостатня кількість приміщень та обладнання для великих проєктів                                            |
| Збільшення кількості потенційних учнів з числа внутрішньо переміщених осіб                                                | Часткова відсутність повноцінної електронної платформи школи                                                 |
| Збереження контингенту опри підвищений рівень міграції, школа часто зберігає значну частину учнів завдяки онлайн-формату. | Постійний стрес через повітряні тривоги та загальну ситуацію знижує концентрацію, мотивацію та творчий тонус |

*Джерело: складено автором за результатами дослідження.*

S – Strengths (Сильні сторони) – внутрішні чинники, які позитивно

впливають на розвиток закладу:

1. Стійкість та адаптивність колективу: викладачі та адміністрація, як правило, швидко адаптуються до змін: дистанційні заняття, змішані формати, скорочені програми; підвищена увага до психоемоційної підтримки учнів у складних умовах.

2. Високі творчі результати учнів, призові місця: систематичні призові місця на конкурсах різного рівня; розвинена ансамблева й оркестрова культура; наявність талановитої й мотивованої молоді.

3. Розгалужена соціокультурна діяльність: велика кількість концертів, проєктів і творчих заходів; активна співпраця з культурними інституціями Чернігова; потужна благодійна активність.

4. Позитивний імідж і багаторічна історія школи: статус однієї з найстаріших і найвпливовіших мистецьких шкіл міста; ім'я Стефана Вільконського як значущий бренд.

5. Наявність досвіду цифрового та дистанційного навчання: досвід дистанційного навчання; створення відеоконцертів, онлайн-проєктів; активна присутність у соціальних мережах.

6. Дружня атмосфера та взаємодія з батьками: високий рівень довіри до закладу; підтримуюче середовище для дітей.

W – Weaknesses (Слабкі сторони) – внутрішні чинники, які можуть стримувати розвиток

1. Безпекові ризики: загроза обстрілів та повітряної тривоги у Чернігові суттєво ускладнює очне навчання; не всі приміщення можуть мати належно обладнане укриття або безпечний доступ до нього.

2. Часткова відсутність повноцінної електронної платформи школи: частковий перехід на електронний документообіг; відсутність єдиної інформаційної платформи школи.

3. Перевантаження педагогів організаційними обов'язками: поєднання великої кількості проєктів і навчального навантаження; потреба в адміністративній підтримці.



4. Обмежений бюджет на розвиток інфраструктури: залежність від місцевого фінансування; обмеженість коштів для модернізації обладнання.

5. Емоційне навантаження на учнів та викладачів: остійний стрес через повітряні тривоги та загальну ситуацію знижує концентрацію, мотивацію та творчий тонус; педагоги стикаються з професійним вигоранням та необхідністю поєднувати навчання з кризовою реальністю.

6. Нерівний доступ до дистанційного навчання: не всі учні мають якісний доступ до мережі Інтернет, тихе місце вдома або необхідні технічні засоби; акустика онлайн-занять часто не відповідає вимогам музичного навчання.

«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського», як і більшість мистецьких закладів у прифронтових регіонах, демонструє значну стійкість і відданість своїй місії в умовах війни. Основні виклики пов'язані з безпекою, ресурсами та психологічним станом учасників освітнього процесу, але водночас зберігаються сильні традиції, професіоналізм викладачів і культурна значимість закладу.

Таблиця 2.3

Можливості і загрози в системі SWOT-аналізу «Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана Вільконського»

| О – Opportunities (Можливості)                                  | Т – Threats (Загрози)                                             |
|-----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| Розширення партнерства із філармонією, ВНЗ, музичними коледжами | Вплив воєнного стану та безпекові ризики                          |
| Участь у грантових програмах (UCF, USAID, міжнародні фонди).    | Демографічне скорочення населення та міграція                     |
| Розвиток цифрових проєктів, створення онлайн-платформи          | Зростання конкуренції з приватними музичними школами              |
| Підвищення цікавості суспільства до музичної освіти             | Економічні обмеження бюджету                                      |
| Розвиток інклюзивної освіти та роботи з ВПО                     | Технологічні виклики та потреба в постійних інвестиціях у техніку |
| Можливість створення студії звукозапису та онлайн-курсів        | Ризики кібербезпеки при подальшій цифровізації                    |

Джерело: складено автором за результатами дослідження.

О – Opportunities (Можливості) – зовнішні фактори, які можуть сприяти

розвитку школи

1. Розширення партнерства: співпраця з філармонією, музичними коледжами, університетами; участь у міжнародних культурних програмах і грантах.

2. Залучення додаткового фінансування: грантові програми для освіти й культури; благодійні фонди й корпоративні партнери; можливість участі у проєктах ЄС, USAID, UCF тощо.

3. Розвиток цифрових напрямів: створення онлайн-платформи школи; розвиток студії звукозапису та відеовиробництва; можливість участі учнів у міжнародних онлайн-конкурсах.

4. Підвищення цікавості суспільства до музичної освіти: поживлення інтересу до української музики; зростання престижу мистецьких компетентностей.

5. Розвиток інклюзивної освіти та роботи з ВПО: участь у програмах роботи з дітьми з ООП; залучення нових груп учнів, зокрема ВПО та багатодітних сімей.

T – Threats (Загрози) – зовнішні чинники, які можуть негативно впливати на діяльність

1. Воєнний стан та безпекові ризики: нестабільні умови для очного навчання; психологічна втома учнів та батьків.

2. Демографічна криза: зменшення кількості дітей у регіоні; міграція родин за кордон.

3. Зростання конкуренції з приватними музичними школами: поява приватних музичних студій та онлайн-шкіл; відтік окремих учнів через зміни освітніх форматів.

4. Економічні обмеження бюджету: недостатнє міське фінансування; подорожчання музичних інструментів та обладнання.

5. Технологічні виклики: ризики кібербезпеки; високі стандарти цифрових інструментів, що потребують нових інвестицій.

SWOT-аналіз продемонстрував, що «Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» є закладом із високим потенціалом розвитку, значними внутрішніми ресурсами та потужною історико-культурною базою. Комбінація сильних сторін, наявних можливостей та зовнішніх викликів створює складну, але перспективну траєкторію подальшого функціонування школи в умовах сучасних соціокультурних трансформацій.

### 1. Значення сильних сторін у розвитку школи

Переважна більшість сильних сторін пов'язана з людським капіталом – висококваліфікованим педагогічним складом, їх професійним досвідом, творчою віддачею та стабільністю кадрового складу. Саме викладачі формують основну цінність школи, забезпечують високу якість навчання та постійний прогрес учнів.

Не менш важливою є репутація закладу, що протягом десятиліть формувалася через послідовність освітньої роботи, численні творчі досягнення та значущість школи для культурної ідентичності Чернігова. Це створює довіру серед батьків, мотивує учнів і зміцнює позицію закладу як центру музичної культури міста.

Активна соціокультурна діяльність, участь у благодійних проєктах, численні концерти та творчі ініціативи дозволяють школі інтегруватися у культурний простір громади, зміцнюючи власний імідж та розширюючи вплив.

Окремо варто виділити цифровізацію – один із найбільш прогресивних напрямів. Досвід дистанційної освіти, розвиток онлайн-платформ, відеопроєктів та соціальних мереж забезпечують конкурентоспроможність і відкривають нові можливості для популяризації діяльності закладу.

### 2. Вплив слабких сторін на розвиток та їх подолання

Слабкі сторони здебільшого стосуються матеріально-технічної бази та організаційних процесів – потреба в оновленні інструментів, ремонтах приміщень, розвитку цифрової інфраструктури, автоматизації документообігу.

Ці чинники не свідчать про проблемність закладу, а лише про природну потребу модернізації, яка характерна для більшості мистецьких шкіл України. Їх можна ефективно подолати за допомогою зовнішніх можливостей – грантів, партнерства, благодійних програм та участі у проектах міжнародної співпраці.

Недостатня кількість приміщень та перевантаження викладачів вказують на необхідність оптимізації робочих процесів, розробки нових моделей управління, делегування окремих функцій або збільшення адміністративної підтримки.

3. Зовнішні можливості як стратегічний ресурс. Аналіз показує значний спектр можливостей для школи:

- участь у міжнародних та національних грантах;
- розвиток партнерства із культурними установами;
- запровадження інноваційних форм навчання;
- посилення цифрової інфраструктури;
- можливість участі в міжнародних конкурсах та фестивалях;
- розширення інклюзивної освіти.

Ці можливості можуть стати основою для модернізації, оновлення інструментального фонду, покращення матеріальної бази та зміцнення позиції школи у громаді.

Особливо перспективним є розвиток цифрових напрямів, оскільки сучасна мистецька освіта швидко переходить до гібридних форматів, інтерактивних ресурсів і мультимедійних платформ.

#### 4. Загрози та необхідність стратегічної адаптації

Основні загрози пов'язані з воєнним станом, демографічними тенденціями, конкуренцією та економічними обмеженнями. Проте більшість цих ризиків є зовнішніми та не залежить від самого закладу. Тому стратегія школи має включати заходи з адаптації до нестабільних умов:

- посилення можливостей дистанційної освіти;
- гнучкість системи навчання;

- розвиток безпечних форматів проведення уроків та репетицій;
- підтримка емоційного стану учнів;
- активні комунікації з громадою та партнерами.

Важливо, що цифрова трансформація та міжнародна співпраця здатні мінімізувати вплив частини загроз, забезпечивши сталість розвитку навіть в умовах криз.

«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» демонструє значну стійкість, адаптивність і здатність виконувати свою культурно-освітню місію навіть у складних умовах воєнного часу. Серед її ключових сильних сторін – високий професіоналізм викладачів, збереження традицій музичної освіти, гнучкість у форматах навчання та важлива роль у підтримці емоційного стану дітей.

Разом із тим школа має і внутрішні слабкі сторони, пов'язані насамперед із обмеженою матеріально-технічною базою, безпековими труднощами, психологічним навантаженням на учасників освітнього процесу та нерівним доступом до дистанційних ресурсів.

Зовнішнє середовище створює як можливості, так і загрози. З одного боку, відкриваються перспективи міжнародної підтримки, розвитку онлайн-освіти, участі в грантових програмах та реалізації нових культурних проєктів. З іншого боку, воєнні ризики, міграція населення, фінансові обмеження та конкуренція з цифровими навчальними платформами можуть суттєво впливати на стабільність роботи закладу.

Для глибшого розуміння позиціонування комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» на місцевому ринку позашкільної мистецької освіти було застосовано модель п'яти конкурентних сил Майкла Портера (табл. 2.4). Аналіз проводився станом на листопад 2025 року з урахуванням специфіки воєнного часу та регіональних особливостей Чернігова і Чернігівської області.

За моделлю Портера найнебезпечнішими для школи є висока сила

покупців та загроза замінників. У разі подальшого ігнорування цифровізації та гнучких форматів школа може втратити ще 20–25 % контингенту протягом найближчих двох років.

Таблиця 2.4

Аналіз комунального закладу початкової мистецької освіти  
«Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» за моделлю  
п'яти конкурентних сил Портера

| Конкурентна сила                            | Оцінка інтенсивності   | Обґрунтування та приклади                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|---------------------------------------------|------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.Внутрішньогалузева конкуренція            | Середня (3 з 5)        | У Чернігові діють ще 3 державні (комунальні) заклади. Конкуренція загострюється за талановитих учнів та за батьків, які готові платити за індивідуальний підхід.                                                                                                                                                    |
| 2. Загроза появи нових конкурентів          | Низька (1–2 з 5)       | Вхід на ринок державних шкіл ускладнений (необхідність ліцензування, фінансування з бюджету). Приватні студії відкриваються, але в умовах війни їх кількість скоротилася на 40 % порівняно з 2021 роком                                                                                                             |
| 3.Сила постачальників (музичні інструменти) | Середня–висока (4 з 5) | Основні постачальники – імпортери музичних інструментів (Yamaha, Petrof, Gewa). Через війну та логістичні проблеми ціни зросли на 70–120 %, а терміни поставок – до 9–12 місяців. Альтернатив майже немає.                                                                                                          |
| 4. Сила покупців (батьків та учнів)         | Висока (4–5 з 5)       | Батьки легко переходять до приватних викладачів або онлайн-платформ (Allegro Live, Simply Piano, курси на Prometheus), якщо школа не може гарантувати стабільний графік через тривоги або якщо інструмент у поганому стані. За моїми підрахунками, за 2024–2025 н.р. 27 учнів покинули школу саме через ці причини. |
| 5. Загроза товарів-замінників               | Середня–висока (4 з 5) | Онлайн-курси, YouTube-канали, приватні викладачі через Zoom, самонавчання за допомогою додатків. У воєнний час багато                                                                                                                                                                                               |

|  |  |                                                                              |
|--|--|------------------------------------------------------------------------------|
|  |  | сімей обирають саме такі формати, бо вони не залежать від тривог і укриттів. |
|--|--|------------------------------------------------------------------------------|

*Джерело: складено автором за результатами дослідження.*

*Таблиця 2.5*

Комплексний аналіз ризиків діяльності (з оцінкою ймовірності та критичності) КЗПМО «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана

Вільконського»

| Вид ризику                        | Ймовірність<br>(2025–2027) | Критичність | Можливі наслідки                                              | Заходи мінімізації<br>(конкретні пропозиції)                                                                                 |
|-----------------------------------|----------------------------|-------------|---------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Фінансовий                        | Висока<br>(80 %)           | Висока      | Неможливість оновлення інструментів, скорочення штату         | Створення постійно діючого грантового офісу (1 особа), подання мінімум 6 грантових заявок на рік                             |
| Кадровий<br>(відтік педагогів)    | Середня<br>(60 %)          | Критична    | Зниження якості навчання, втрата конкурсних досягнень         | Запровадження надбавок за вислугу та конкурсні досягнення (з фонду заохочення), програма «Житло для молодого викладача»      |
| Безпековий<br>(тривоги, обстріли) | Висока<br>(90 %)           | Критична    | Повне припинення очного навчання на тижні/місяці              | 100 % переведення індивідуальних уроків на Zoom під час тривог (вже технічно можливо), закупівля 15 ноутбуків для викладачів |
| Репутаційний                      | Середня<br>(50 %)          | Середня     | Відмова батьків записувати дітей через «старий» імідж         | Повний ребрендинг та нова SMM-стратегія до кінця 2026 року (нова айдентика, активні TikTok та YouTube)                       |
| Демографічний та міграційний      | Висока<br>(75 %)           | Висока      | Подальше падіння контингенту (прогноз – мінус 15–20 % щороку) | Розширення послуг для дорослих (30+) та ВПО – нові джерела учнів і доходів                                                   |

|               |                  |        |                                                                |                                                                                                  |
|---------------|------------------|--------|----------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Технологічний | Висока<br>(85 %) | Висока | Втрата конкурентоспроможності через відставання в цифровізації | Впровадження єдиної цифрової платформи до 01.09.2026 (Moodle + Google Workspace + онлайн-оплата) |
|---------------|------------------|--------|----------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Джерело: складено автором за результатами дослідження.*

За моделлю Портера найнебезпечнішими для школи є висока сила покупців та загроза заміників. У разі подальшого ігнорування цифровізації та гнучких форматів школа може втратити ще 20–25 % контингенту протягом найближчих двох років.

За результатами аналізу у найближчі 2–3 роки ключовими викликами для школи залишатимуться фінансова залежність від держави, високі ризики безпеки та швидкий розвиток альтернативних (приватних та онлайн) форм музичної освіти.

Загалом SWOT-аналіз показує, що школа має значний потенціал розвитку навіть у кризовий період, але потребує стратегічного зміцнення ресурсів, посилення безпекових умов, активного пошуку партнерств та залучення зовнішньої підтримки. За умови ефективного використання можливостей і мінімізації загроз заклад може не лише зберегти, а й посилити свою роль як важливий центр мистецької та культурної освіти Чернігова в умовах війни.

### **Висновки до 2 розділу**

Аналіз соціокультурної діяльності комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» за останнє десятиріччя демонструє системну, послідовну та багатовекторну роботу закладу, спрямовану на музично-естетичний розвиток дітей та молоді, зміцнення культурного потенціалу міста та активну участь у формуванні сучасного мистецького середовища Чернігівської громади. Результати аналізу засвідчують, що школа є важливим культурним



осередком, який стабільно забезпечує якісний мистецький освітній процес та реалізує широкий спектр творчих, соціальних і просвітницьких функцій.

Протягом аналізованого періоду школа продемонструвала значне зростання виконавської активності: збільшилася кількість концертів, творчих виступів, сольних програм, звітних концертів та проєктів міжкультурної співпраці. Учні послідовно здобувають високі результати на міжнародних і всеукраїнських конкурсах, що підтверджує професіоналізм педагогічного колективу та ефективність методичної роботи.

За останні 10 років відчутно посилилася роль школи як соціокультурного центру громади. Заклад активно бере участь у благодійних ініціативах, тематичних акціях, творчих марафонах та заходах на підтримку Збройних Сил України, внутрішньо переміщених осіб, дітей у складних життєвих обставинах.

Школа стала майданчиком для формування цінностей гуманізму, патріотизму, доброчинності й солідарності. Соціальні проєкти не лише мотивують учнів до активної громадянської участі, але й сприяють їхньому становленню як соціально відповідальних особистостей.

Аналіз засвідчує зростання відкритості школи до співпраці з іншими організаціями: культурними центрами, мистецькими школами, закладами вищої освіти, філармонією, бібліотеками, музеями, громадськими організаціями. Така співпраця сприяє обміну досвідом, підвищенню професійної мобільності та впровадженню інноваційних форм роботи.

Партнерські проєкти дозволяють учням виступати на значущих міських і обласних культурних просторах, інтегруватися в культурне життя регіону та здобувати нові навички.

Помітним досягненням школи є масштабна цифрова трансформація. За останні роки:

- активізовано онлайн-комунікацію та присутність у соціальних мережах;
- налагоджено дистанційне навчання і трансляції концертів;

- реалізовано мультимедійні проєкти;
- поширено практику онлайн-участі в конкурсах та фестивалях.

Ці зміни зробили соціокультурну діяльність більш доступною, відкритою та сучасною, а також забезпечили стійкість процесів у кризових умовах (воєнний стан, карантин).

SWOT-аналіз показує, що школа має значний потенціал для зростання, модернізації та посилення свого впливу на культурний простір міста. Оптимальне поєднання внутрішніх сильних сторін і зовнішніх можливостей може забезпечити:

- оновлення матеріально-технічної бази,
- підвищення ефективності освітнього процесу,
- зміцнення міжнародної та міжінституційної співпраці,
- підвищення конкурентоспроможності у сучасному культурному середовищі.

«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» перебуває на етапі активної трансформації та має всі передумови для динамічного розвитку. Правильне використання сильних сторін та зовнішніх можливостей, поряд із системною роботою над усуненням слабкостей і мінімізацією зовнішніх ризиків, здатні забезпечити школі стабільне, ефективне та інноваційне майбутнє.

### **РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ «ЧЕРНІГІВСЬКА МУЗИЧНА ШКОЛА № 1 ІМЕНІ СТЕФАНА ВІЛЬКОНСЬКОГО»**

#### **3.1. Стратегічні цілі, напрями та перспективи розвитку комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського»**

Розвиток сучасного суспільства вимагає трансформації навчальних програм, особливо в галузі музичної освіти. Музика, як складова духовної культури людини, відіграє вирішальну роль у розвитку гармонійної особистості, естетичного почуття, творчого мислення та емоційної чутливості. Однак традиційні методи музичної освіти, які в першу чергу зосереджені на відтворенні та запам'ятовуванні матеріалів, часто не відповідають потребам та очікуванням сучасних учнів, які зростають в цифрову епоху. Це вимагає перегляду існуючих методів музичної освіти та впровадження інноваційних технологій.

Однією з ключових проблем є недостатнє використання цифрових інструментів у музичній освіті. Хоча сучасні технології активно впроваджуються в інші освітні сфери, музична освіта все ще значною мірою спирається на традиційні підходи. Це створює розрив між технологічними можливостями та їх практичним застосуванням у класі. Відсутність цифрових освітніх ресурсів, таких як спеціалізовані програми, мобільні додатки для створення музики та інтерактивні платформи, обмежує можливості учнів розвивати свої музичні здібності. Крім того, часто бракує методичних рекомендацій для вчителів щодо ефективного використання цих інструментів у процесі навчання [29].

У глобальному культурно-освітньому просторі музичні школи відіграють ключову роль у формуванні художньої культури, творчих

здібностей та емоційної компетентності дітей і молоді. У XXI столітті посилюється тенденція переосмислення традиційних моделей музичного навчання, зумовлена впливом цифрових технологій, зміною соціальних запитів, динамікою культурної індустрії та потребою у розвитку універсальних креативних навичок. Світові тренди демонструють перехід музичних шкіл від класичної парадигми до інноваційної, гнучкої, інклюзивної та соціально орієнтованої системи навчання.

В сучасних умовах система початкової та середньої музичної освіти у світі зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних із глобалізацією, розвитком цифрових технологій, змінами культурних практик та зростанням суспільного запиту на креативні компетентності. Музичні школи багатьох країн адаптують свої освітні моделі до нових викликів, упроваджуючи інновації у зміст, методи та організацію навчання. Аналіз світових тенденцій дозволяє окреслити основні тренди, що визначають перспективи розвитку музичної освіти на глобальному рівні.

Тренди розвитку музичних шкіл світу свідчать про перехід від традиційних моделей мистецької освіти до гнучких, інноваційних та соціально орієнтованих підходів. Глобальні тенденції охоплюють цифровізацію, багатожанровість, інклюзію, міжкультурний діалог, розширення творчої складової та посилення соціально-психологічної функції музики [41].

Сучасні музичні школи стають не лише центрами навчання, а й важливими осередками культурного та соціального розвитку, що відповідає динамічним потребам постіндустріального суспільства [22].

Аналіз світових трендів розвитку музичних шкіл засвідчує, що сучасна система музичної освіти зазнає суттєвих змін, спрямованих на підвищення доступності, інноваційності та соціальної значущості мистецтва. Ці глобальні процеси формують нові стандарти якості, оновлюють методики навчання та розширюють функціональні можливості музичних шкіл у суспільному житті.

Водночас вони створюють рамкові орієнтири, з якими співвідноситься розвиток музичної освіти в окремих країнах.

Водночас унікальні умови, зумовлені війною, визначають специфічний вектор трансформацій, які відрізняють українську модель від міжнародних аналогів. Це стосується посилення психолого-реабілітаційної функції музики, необхідності адаптації навчального процесу до нестабільного середовища, зміцнення партнерства із громадами та міжнародними організаціями, а також пошуку нових форм підтримки учнів і педагогів [8].

Таким чином, глобальні тенденції створюють методологічне підґрунтя для аналізу України, але реальні напрями її розвитку мають власну динаміку та особливості. Перехід до розгляду українських тенденцій дає змогу виявити, яким чином міжнародний досвід інтегрується у національний освітній простір, які тренди набувають найбільшої ваги в умовах війни та які перспективи відкриваються для модернізації українських музичних шкіл.

Музична освіта для дітей в Україні в умовах повномасштабної війни постає перед низкою викликів, проте водночас відкриває нові можливості для трансформації та модернізації системи мистецької підготовки. Соціальні, психологічні та освітні потреби дітей зумовлюють необхідність переосмислення ролі музичного виховання, його змістових, організаційних і технологічних аспектів. Перспективи розвитку дитячої музичної освіти формуються під впливом факторів безпеки, цифровізації, інтеграції в громаду, а також посилення соціальної та реабілітаційної функцій мистецтва.

Війна спричинила необхідність адаптації навчального процесу до нестабільних умов. Перспективним напрямом є розроблення гнучких освітніх програм, які дозволяють поєднувати очне, змішане та дистанційне навчання. Очікується, що формуватимуться моделі, орієнтовані на індивідуальні можливості дітей, з урахуванням їх психологічного стану, рівня стресу та змін навчального середовища [7].

Умови війни прискорили розвиток цифрової інфраструктури музичної освіти. Перспективами є:

- створення онлайн-платформ для музичного навчання;
- розвиток цифрових бібліотек, відеоуроків і навчальних репозиторіїв;
- використання мобільних додатків для розвитку технічних навичок та музичного слуху;
- формування віртуальних ансамблів та дистанційних творчих проєктів.

В умовах війни музика набуває особливої ролі як інструмент емоційної стабілізації та психологічної підтримки. Перспективним є впровадження програм музикотерапії та арт-терапевтичних практик у діяльність музичних шкіл, гуртків та освітніх центрів. Такі програми сприяють зниженню рівня тривожності, формуванню навичок емоційної регуляції, підтримують розвиток комунікативних здібностей і позитивного самоусвідомлення дітей, які переживають наслідки війни [29].

Передбачено розвиток інклюзивної педагогіки, адаптованих програм і підтримувальних сервісів. Музична освіта виконує важливу соціальну функцію інтеграції дітей у нові громади, зміцнення їхнього соціального капіталу та психологічної стійкості [26].

За результатами дослідження можна виокремити ключові перспективи розвитку музичної освіти для дітей в Україні в умовах війни:

1. Трансформація змісту та форм музичного навчання. Особливої уваги набуває впровадження міждисциплінарних підходів, що поєднують музику з іншими видами мистецтв, цифровими технологіями, мультимедіа та елементами арт-терапії. Це дозволяє розширювати спектр творчих компетентностей і створювати більш безпечне, підтримувальне середовище

2. Цифровізація та дистанційна музична освіта. Цифровізація не замінює традиційної контактної форми, проте значно розширює доступність музичної освіти для дітей з прифронтових територій, тимчасово переміщених осіб та тих, хто перебуває за кордоном [39].

3. Розвиток психолого-реабілітаційної функції музичної освіти – створення умов для охоплення більш широких груп учнів: дітей із сімей

ВПО, дітей, які проживають у сільській місцевості, дітей з інвалідністю та тих, чия сім'я зазнала втрат унаслідок війни.

4. Інклюзивність та розширення доступності музичної освіти. Передбачено розвиток інклюзивної педагогіки, адаптованих програм і підтримувальних сервісів. Музична освіта виконує важливу соціальну функцію інтеграції дітей у нові громади, зміцнення їхнього соціального капіталу та психологічної стійкості [10].

5. Партнерства з громадою та міжнародне співробітництво. Перспективним є укріплення зв'язків між музичними школами, громадськими організаціями, волонтерськими центрами, культурними інституціями та міжнародними фондами. Міжнародна підтримка відкриває можливості для участі українських дітей у фестивалях, конкурсах, обмінах, стажуваннях, а також для залучення грантових ресурсів, спрямованих на модернізацію інструментальної бази, підвищення кваліфікації педагогів та розвиток інноваційних програм.

6. Підвищення професійної компетентності педагогів: опанування цифрових технологій навчання; підготовка з музико-терапевтичних технік; оволодіння компетентностями кризової педагогіки; розвиток здатності працювати в умовах нестабільності та змішаної форми навчання.

7. Розвиток творчих ініціатив та культурного середовища. Попри воєнні умови, зберігається потреба у культурних подіях, що підтримують духовну силу суспільства. Музичні заклади освіти можуть виконувати роль центрів культурного життя, організовуючи концерти, онлайн-події, акції та благодійні виступи. Перспективним є створення творчих хабів, де діти можуть не лише навчатися музиці, а й брати участь у колективних проєктах, працювати над мультимедійними композиціями, долучатися до волонтерських ініціатив.

Українські мистецькі школи поступово адаптують світові тенденції, одночасно зберігаючи власну культурну специфіку. Серед ключових трендів – оновлення освітніх програм та перехід до компетентнісного навчання, де

важливо не лише оволодіти технікою, а й розвинути творче мислення, ансамблеві навички, уміння працювати з аудиторією. Все більше закладів впроваджують цифрові технології: електронні журнали, онлайн-репетиції, відеоаналіз виконання [10].

Усі вищезгадані світові й українські тенденції стають фундаментом для подальшого розвитку комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського». Заклад, орієнтуючись на сучасні освітні практики, активно впроваджує інновації, поєднуючи їх із власними традиціями, досвідом та культурною місією. Саме тому сьогодні школа зосереджена на таких ключових трендах розвитку, як удосконалення цифрових освітніх інструментів, підтримка талановитих учнів, інтеграція сучасних методів викладання, розширення концертної діяльності та зміцнення партнерства у культурному середовищі міста й країни.

«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» рухається в напрямі модернізації та осучаснення освітнього процесу. Серед ключових трендів – цифровізація навчання, використання електронних ресурсів і сучасних технологій. Школа активно впроваджує новітні методики викладання, розвиває ансамблеву й оркестрову практику, підтримує талановитих учнів та розширює концертно-просвітницьку діяльність.

Важливим пріоритетом є посилення партнерства із культурними установами міста, збереження й популяризація української музичної спадщини, а також створення комфортного, інклюзивного та мотивуючого освітнього середовища. Педагоги систематично підвищують кваліфікацію, що забезпечує високу якість музичної освіти та розвиток школи відповідно до сучасних світових та українських тенденцій (табл. 3.1).

Сучасні тренди розвитку музичних шкіл демонструють спрямованість на поєднання традиційної мистецької освіти з інноваціями, цифровими інструментами та новими педагогічними підходами. У контексті світових і українських тенденцій комунального закладу початкової мистецької освіти



«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» послідовно оновлює освітній процес, зміцнює партнерства, розвиває творчий потенціал учнів і підтримує національну музичну культуру. Завдяки цьому школа не лише відповідає вимогам часу, а й створює перспективні умови для подальшого якісного зростання та формування сучасного культурного середовища міста.

*Таблиця 3.1*

Тенденції розвитку комунального закладу початкової мистецької освіти  
«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського»

| <b>Напрямок розвитку</b>                     | <b>Опис реалізації в школі</b>                                                                                                                                |
|----------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Цифровізація освітнього процесу              | Використання онлайн-платформ для комунікації з батьками й учнями, впровадження електронних журналів, відеозаписів уроків, цифрових нотних матеріалів.         |
| Сучасні методики викладання                  | Застосування інтерактивних методів, поєднання класичного навчання з елементами музичної імпровізації, творчих проєктів та індивідуальних освітніх траєкторій. |
| Підтримка обдарованих учнів                  | Організація участі у конкурсах, фестивалях, майстер-класах; створення умов для персоналізованого розвитку.                                                    |
| Розвиток ансамблевої та оркестрової культури | Розширення складів ансамблів, впровадження сучасних форм колективного музикування, участь у міських та всеукраїнських заходах.                                |
| Партнерство та співпраця                     | Співпраця з музичними колективами міста, культурними установами, митцями, громадськими організаціями та освітніми закладами.                                  |
| Популяризація культурної спадщини            | Акцент на українському репертуарі, впровадження проєктів, присвячених Стефану Вільконському та чернігівській музичній традиції.                               |
| Концертно-просвітницька діяльність           | Розширення форм концертів, створення тематичних мистецьких програм, участь у міських культурних заходах.                                                      |
| Комфортне та сучасне освітнє середовище      | Поступове оновлення матеріально-технічної бази, інструментарію та навчальних приміщень; створення безпечного, інклюзивного та мотивуючого простору.           |
| Підвищення професійної майстерності          | Участь викладачів у семінарах, тренінгах, творчих лабораторіях; обмін досвідом із колегами з інших міст та країн.                                             |

|                   |                                                                                                                      |
|-------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| педагогів         |                                                                                                                      |
| Залучення громади | Організація відкритих уроків, інтерактивних заходів для дітей і батьків, створення спільнот навколо музичної освіти. |

*Джерело: складено автором за результатами дослідження*

«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» має потенціал перетворитися на один із ключових соціокультурних осередків громади, що забезпечує не лише мистецьку освіту, а й підтримку суспільної згуртованості в умовах воєнного часу та під час післявоєнного відновлення.

«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського» відіграє важливу роль у житті місцевої громади, формуючи не лише мистецькі навички в учнів, а й виконуючи широку соціокультурну місію. Сьогодні, в умовах воєнного стану, коли громаді потрібні стабільність, емоційна підтримка та культурна єдність, діяльність школи набуває особливої цінності. Її розвиток у найближчій перспективі можна розглядати через п'ять ключових напрямів.

По-перше, школа має значний потенціал у формуванні культурного простору для громади. Вона створює безпечне та відкрите середовище, де мешканці можуть долучатися до музичного мистецтва незалежно від віку чи соціального статусу. Проведення відкритих концертів, творчих вечорів, тематичних музичних зустрічей формує у місті майданчик культурного спілкування, важливий у час, коли традиційні культурні інституції працюють у складних умовах. Школа може слугувати центром, де родини знаходять позитивні емоції, відчуття спільноти та можливість культурного розвитку.

По-друге, важливою складовою є підтримка соціальної згуртованості. Через творчу діяльність школа здатна сприяти подоланню соціальної ізоляції, стресу та психологічних наслідків війни. Музикотерапія, колективні заняття, концерти за участі дітей різних соціальних груп створюють атмосферу взаємопідтримки та єдності. Залучення внутрішньо переміщених осіб, дітей, які пережили травматичні події, та їхніх сімей до творчих ініціатив сприяє зміцненню зв'язків усередині громади та полегшує процес адаптації.

По-третє, школа може активно розвивати співпрацю в громаді. Партнерство з іншими культурними закладами, освітніми установами, громадськими організаціями та волонтерськими ініціативами створює умови для реалізації спільних проєктів. Це можуть бути благодійні концерти, спільні фестивалі, освітні програми або інтерактивні вистави для дітей і дорослих. Така взаємодія підсилює культурну екосистему міста та робить діяльність школи впливовішою, розширюючи аудиторію та ресурси для творчого розвитку.

Четвертим важливим напрямом є підвищення культурної мобільності та доступності мистецтва. Музична школа здатна виходити за межі власного приміщення, організовуючи виступи у публічних просторах – парках, скверах, закладах освіти, лікарнях, пунктах допомоги чи укриттях. Це дає змогу доносити мистецтво до людей, які не завжди мають можливість відвідувати культурні заходи. Використання онлайн-платформ також підсилює доступність: цифрові концерти, відеопроєкти, прямі трансляції та онлайн-майстер-класи дозволяють охопити ширшу аудиторію, включно з тими, хто тимчасово залишив місто.

П'ятим напрямом є збереження та популяризація локальної культурної ідентичності. Школа має можливість стати осередком збереження музичної спадщини Чернігова та регіону. Це передбачає виконання творів українських композиторів, популяризацію місцевих музичних традицій, запис творчих проєктів, створення архівів концертів і просвітницьких програм. Проведення тематичних вечорів, присвячених українській культурі, знайомство дітей з національною музикою та історією регіону сприяє укріпленню національної самосвідомості та формує ціннісний фундамент для майбутніх поколінь.

Розвиток початкових мистецьких закладів в умовах сучасного культурно-освітнього середовища вимагає комплексного стратегічного підходу, спрямованого на забезпечення конкурентоздатності, інноваційності та відповідності запитам громади. Комунальний заклад початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана

Вільконського» як провідний мистецький заклад міста потребує визначення чітких стратегічних орієнтирів, що забезпечуватимуть її подальший сталий розвиток (табл. 3.2).

Стратегічні цілі розвитку «Чернігівської музичної школи №1 імені Стефана Вільконського» визначають чіткий вектор поступу закладу, спрямований на підвищення якості мистецької освіти та зміцнення його ролі в культурному житті міста.

*Таблиця 3.2*

Стратегічні цілі розвитку комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського»

| Стратегічна ціль                                                                 | Опис                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|----------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. Підвищення якості початкової мистецької освіти                                | Удосконалення змісту та форм навчання, підвищення педагогічної майстерності та впровадження сучасних освітніх технологій: оновлення освітніх програм відповідно до державних стандартів і міжнародних тенденцій; розвиток індивідуально-орієнтованого навчання; підвищення ефективності методичної роботи та професійного розвитку педагогів |
| 2. Формування творчого потенціалу учнів та їх участі у мистецькому житті громади | Створення умов для активної реалізації здібностей учнів через участь у конкурсах, концертах, фестивалях та творчих проєктах                                                                                                                                                                                                                  |
| 3. Зміцнення соціокультурної ролі школи в громаді                                | Музична школа має відігравати роль культурного центру Чернігова, сприяючи розвитку культурного життя міста, підтримуючи локальні ініціативи, здійснюючи просвітницьку діяльність та популяризацію української музичної спадщини                                                                                                              |
| 4. Розвиток ресурсної бази та ефективного управління                             | Підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення, модернізацію інструментального фонду, удосконалення інфраструктури та забезпечення стабільного фінансового розвитку закладу.                                                                                                                                                           |

*Джерело: складено автором за результатами дослідження*

Основні напрями стратегічного розвитку:

1. Освітньо-методичний напрям: впровадження сучасної освітньої методики, включно з мультимедійними та інтерактивними технологіями; удосконалення системи внутрішнього забезпечення якості освіти; розроблення варіативних навчальних курсів та програм поглибленої підготовки.

2. Культурно-просвітницький напрям – заклад має посилювати свою діяльність як культурно-мистецький центр, що реалізується через: організацію концертно-просвітницьких заходів у місті; партнерство з бібліотеками, музеями, театральними закладами та громадськими організаціями; проведення тематичних заходів, присвячених видатним діячам музичного мистецтва та культурним подіям.

3. Інноваційно-цифровий напрям: впровадження онлайн-курсів і дистанційних форм навчання; створення електронних ресурсів (цифрових нотних бібліотек, відеоматеріалів, інтерактивних платформ); використання сучасних аудіо- та відеокомплексів для підвищення якості навчального процесу.

4. Соціально-комунікаційний напрям – спрямований на розвиток взаємодії між школою та громадою: розширення комунікації з батьками, громадськими організаціями та стейкхолдерами; реалізація проєктів соціальної інтеграції, підтримка інклюзивності; підвищення іміджу школи через медіапрезентації, відкриті заходи та участь у громадському житті.

5. Організаційно-управлінський напрям: впровадження елементів стратегічного менеджменту; підвищення прозорості управлінських рішень; залучення додаткових фінансових ресурсів (грантів, спонсорської допомоги, проєктного фінансування).

Стратегічний розвиток комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» пов'язаний із модернізацією змісту освіти, інноваційністю, посиленням взаємодії з громадою та ресурсним забезпеченням. Реалізація визначених цілей і напрямів сприятиме підвищенню якості мистецької освіти, зміцненню

культурного середовища Чернігова та формуванню сучасної, конкурентоздатної моделі музичної школи.

Стратегічні напрями розвитку «Чернігівської музичної школи №1 імені Стефана Вільконського» засвідчують її здатність стати ключовим осередком соціокультурного життя міста. Завдяки поєднанню мистецької освіти, громадської активності та культурної ініціативності школа може перетворитися на потужний центр, що формує сучасний культурний простір Чернігова.

Розвиток соціокультурної діяльності визначається п'ятьма головними стратегічними орієнтирами: створення відкритого культурного простору, підтримка соціальної згуртованості, розширення міжсекторальної співпраці, підвищення культурної мобільності та забезпечення доступності мистецтва, а також збереження й популяризація локальної культурної ідентичності. Реалізація цих напрямів дозволяє школі не лише підтримувати мистецьку традицію, а й виконувати важливу суспільну функцію – зміцнювати єдність громади, сприяти її психологічній стійкості та формувати нові культурні практики в умовах сучасних викликів.

У перспективі школа може стати не просто навчальним закладом, а динамічним соціокультурним центром міста, який об'єднує дітей, батьків, педагогів і широке коло мешканців навколо спільних творчих цінностей. Її стратегічний розвиток у цьому напрямі є важливим внеском у відновлення й збагачення культурного життя Чернігова та зміцнення місцевої громади в цілому.

### **3.2. Рекомендації щодо покращення соціокультурної діяльності комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського»**

Соціокультурна діяльність мистецької школи відіграє ключову роль у формуванні творчого середовища, розвитку культурної активності учнів та

зміцненні зв'язків із громадою. Для підвищення ефективності такої діяльності доцільно реалізувати комплекс рекомендацій, спрямованих на оновлення підходів, розширення співпраці та впровадження сучасних форм культурної комунікації (табл. 3.3).

*Таблиця 3.3*

Рекомендації покращення соціокультурної діяльності Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського

| Рекомендація                                                 | Очікувані результати                                                                                                                                                        |
|--------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Розширення партнерських зв'язків і культурної взаємодії      | Розширення мережі культурних партнерів; проведення спільних заходів та проєктів із закладами освіти й культури; зростання впливу школи на культурний простір громади.       |
| Модернізація та урізноманітнення форм проведення заходів     | Підвищення інтересу учнів до участі в мистецьких подіях; розвиток творчих і міждисциплінарних компетентностей; формування сучасного, інтерактивного культурного середовища. |
| Використання цифрових технологій у соціокультурній роботі    | Збільшення охоплення аудиторії через онлайн-формати; підвищення доступності заходів для учнів і батьків; посилення присутності школи в інформаційному просторі.             |
| Активізація участі учнів і батьків у соціокультурних заходах | Зростання мотивації учнів до творчості та самореалізації; зміцнення партнерства «школа – сім'я»; формування спільноти активних учасників культурного життя.                 |
| Розвиток інклюзивних і соціально значущих ініціатив          | Створення доступного творчого середовища для всіх дітей; підвищення рівня соціальної відповідальності учнів; поширення гуманістичних та патріотичних цінностей.             |
| Посилення інформаційної відкритості та іміджу закладу        | Підвищення впізнаваності та престижу школи; формування позитивного іміджу в громаді; зміцнення довіри між закладом та його стейкхолдерами.                                  |

*Джерело: складено автором за результатами дослідження*

За результатами дослідження можна запропонувати рекомендації з підвищення ролі комунального закладу початкової мистецької освіти

«Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» в розвитку соціокультурного життя міста в умовах воєнного часу:

1. Розширення партнерських зв'язків і культурної взаємодії:

– Співпраця з місцевими закладами культури: музеями, бібліотеками, театрами, філармонією, будинками культури. Це дасть можливість організовувати спільні концерти, тематичні виставки, лекції, інтердисциплінарні творчі проєкти.

– Партнерство зі школами міста: проведення музичних інтерактивів, майстер-класів, виїзних концертів сприятиме популяризації мистецької освіти та посиленню культурного впливу школи.

– Залучення громадських організацій та волонтерських ініціатив: співпраця в межах соціальних акцій, благодійних заходів і культурних подій сприятиме формуванню активної громадянської позиції учнів.

2. Розширення культурної присутності школи в громаді – організація регулярних відкритих культурних подій поза межами школи: проєкти «Музика в парку» – щомісячні міні концерти учнів у парку, сквері чи біля бібліотеки; «Музичні перерви» у закладах загальної середньої освіти – короткі виступи учнів між уроками; виступи в лікарнях, центрах для ВПО, будинках похилого віку. Це допоможе підвищити впізнаванність школи та доступності мистецтва для ширшої аудиторії.

3. Активізація соціальної згуртованості через творчість – розробка форматів спільних заходів для родин і громади: «Сімейні концерти»: коли виступають дитина, батьки, старші брати/сестри; тиждень відкритих уроків для батьків із можливістю спробувати інструмент; «Музичні майстерні» для дітей та дорослих (виготовлення шумових інструментів, ритмічні ігри). Це дозволить зміцнити зв'язки між родинами та школою, формування спільної культури підтримки.

4. Розвиток цифрової соціокультурної діяльності – розширити онлайн-платформи для взаємодії з громадою: створення YouTube-каналу школи з виступами, відеопривітаннями, короткими майстер-класами; онлайн-



концерти до державних та міських свят; цифрові флешмоби: запис колективного виконання твору з учнівських відео. Очікуваний результат: підвищення культурної доступності в період небезпеки або дистанційної взаємодії.

5. Включення елементів музикотерапії та підтримки емоційного здоров'я – запровадити програми з музико-терапевтичними елементами: групи ритмотерапії для дітей, що зазнали стресу; релаксаційні заняття з використанням співу, звуків природи, імпровізації; творчі музичні заняття для дітей ВПО, організовані разом із психологами. Це дозволить знизити рівень тривожності, покращення емоційного клімату в школі та громаді.

У сучасних умовах розвитку мистецької освіти особливої ваги набувають інноваційні підходи, що поєднують творчість, міждисциплінарність та культурну ідентичність. Діти дедалі менше взаємодіють із локальною історією та традиціями, натомість зростає потреба у форматах, які здатні зацікавити їх, мотивувати до пізнання культури рідного краю та водночас сприяти їхньому емоційному, естетичному й інтелектуальному розвитку. Саме тому проєкт «Шукачі легенд» є надзвичайно актуальним для сучасного освітнього середовища.

Проєкт «Шукачі легенд» може органічно доповнити соціокультурну діяльність комунального закладу початкової мистецької освіти, перетворившись на важливий інструмент виховання творчості, дослідження локальної культурної спадщини та формування міської ідентичності серед дітей та громади. «Шукачі легенд» – це проєкт, спрямований на дослідження міських і регіональних легенд, міфів, історичних подій та образів. Для музичної школи такий проєкт створює платформу для:

- творчого переосмислення місцевої культурної історії,
- збагачення мистецького репертуару,
- розвитку пізнавальних компетентностей учнів,
- популяризації української культурної спадщини в музичній формі.

Таким чином, музична школа стає не лише освітнім закладом, а й дослідницько-культурним центром, який збирає, інтерпретує та передає культурні сенси громади.

Практичні напрями реалізації проєкту «Шукачі легенд» комунальним закладом початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського»:

1. *Музичні інтерпретації легенд* – організація циклу концертів, присвячених легендам Чернігова, таким як: «Легенда про Князя Чорного», «Таємниці Валу», «Легенди Болдиних гір», «Музичний образ Антонієвих печер».

Учні виконують музичні твори, створені або адаптовані під сюжет легенд. Це може бути: авторська музика, імпровізації, інструментальні композиції, вокальні твори за мотивами місцевих оповідей.

Результат: діти відчують зв'язок із містом, а громада отримує новий культурний продукт.

2. Створення відеоконтенту – учні можуть записувати: відеоекскурси легендарними місцями Чернігова; музичні кліпи, пов'язані з певною історією; короткі розповіді легенд із музичним супроводом, що публікуються YouTube-каналі школи, культурних платформах міста.

Результат: розширення цифрової присутності школи та популяризація локальної спадщини.

3. Музично-краєзнавчі маршрути для дітей – на основі легенд можна створити освітні міні-маршрути, під час яких діти знайомляться з історичними місцями і виконують там невеликі музичні номери, наприклад:

- виступ біля П'ятницької церкви – «музична історія легенд давнього міста»;
- виконання твору на Болдиних горах – «містична музика чернігівських легенд»;
- камерний ансамбль на Валах – «Чернігів у міфах і мелодіях».

Проект «Шукачі легенд» стає не просто творчим заходом, а мостом між традицією та сучасною дитячою культурою, між школою та родинami, між мистецтвом і локальною історією.

Для комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» такий проект відкриває можливість інтегрувати музичне мистецтво з краєзнавством, театралізацією, сімейною творчістю та цифровими форматами. Він не лише оживляє місцеві легенди й історичні сюжети, а й створює простір, у якому діти можуть відчувати себе дослідниками та творцями, а батьки – активними учасниками навчального процесу. Це робить мистецьку освіту більш привабливою, сучасною та емоційно значущою.

Крім того, проект відповідає тенденціям розвитку позашкільної освіти, орієнтованої на партнерську взаємодію, розвиток критичного мислення, творчого потенціалу та компетентностей XXI століття. Він сприяє формуванню у дітей національно-культурної свідомості та почуття причетності до мистецького життя громади, що особливо важливо в період відновлення та зміцнення культурної сфери країни.

Таким чином, актуальність проекту «Шукачі легенд» визначається його здатністю поєднати музичну освіту з ціннісним вихованням, зробити навчальний процес інтерактивним і захопливим, а також зміцнити співпрацю між школою, дітьми та їхніми батьками.

Реалізація зазначених рекомендацій дозволить комунальному закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» значно підвищити ефективність соціокультурної діяльності, зміцнити свою роль як культурного центру громади та забезпечити створення сучасного, відкритого й творчого освітнього простору. Це сприятиме не лише розвитку учнів, а й розширенню культурної взаємодії міста та формуванню позитивного іміджу школи на регіональному рівні.

### **Висновки до 3 розділу**

Світові тренди розвитку музичних шкіл відображають глибоку трансформацію ролі мистецької освіти у сучасному суспільстві. Головними напрямами є цифровізація, розширення жанрової палітри, розвиток творчої свободи та соціальної функції музики, інклюзивність, глобальні партнерства і підвищення професійної компетентності педагогів. Музична школа перестає бути лише місцем викладання академічної музики – вона стає культурним центром, творчою лабораторією, соціальним інститутом і платформою для розвитку креативних індустрій.

Перспективи розвитку музичної освіти для дітей в Україні в умовах війни базуються на гнучкому поєднанні традиційної мистецької підготовки та інноваційних практик. Важливими є цифровізація, посилення реабілітаційної функції музики, забезпечення інклюзивності та розширення партнерства на локальному й міжнародному рівнях. Музична освіта здатна виконувати ключову роль у підтримці психологічного здоров'я дітей, формуванні їхньої творчої стійкості та розвитку культурного потенціалу нації, що є фундаментальним для майбутнього відновлення України.

Узагальнюючи запропоновані напрями розвитку та вдосконалення комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського», можна стверджувати, що заклад має значний потенціал для подальшого зростання та зміцнення своїх позицій як провідного осередку музичної освіти регіону. Визначені орієнтири розвитку спрямовані на гармонійне поєднання традицій музичної педагогіки із сучасними підходами до організації освітнього процесу, управління ресурсами та взаємодії із громадою.

Ключовим результатом аналізу стало усвідомлення необхідності комплексної модернізації: від оновлення змісту навчальних програм до впровадження інноваційних педагогічних методик, цифрових технологій та нових форматів позашкільної творчої діяльності. Розвиток кадрового потенціалу, підвищення кваліфікації педагогів і створення умов для їх

професійної реалізації виступають важливими умовами забезпечення високої якості музичної освіти.

Загалом запропоновані напрями розвитку утворюють цілісну стратегічну модель, що дозволяє закладу впевнено рухатися шляхом інновацій, збереження культурної спадщини та підвищення конкурентоспроможності. Реалізація цих кроків забезпечить комунальному закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» стабільний розвиток, посилить її роль у мистецькому житті громади та сприятиме вихованню нового покоління талановитих музикантів.

## ВИСНОВКИ

У ході дослідження теми «Роль музичних шкіл у розвитку соціокультурного життя громади (на прикладі комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» було встановлено, що сучасні мистецькі заклади виступають важливими центрами формування культурної ідентичності, творчого потенціалу молодого покоління та соціальної згуртованості місцевої спільноти.

Дослідження підтверджує, що музичні школи є ключовою ланкою соціокультурної інфраструктури громади, забезпечуючи не лише систематичне навчання музичному мистецтву, а й впливаючи на емоційно-ціннісну сферу дітей та дорослих, формуючи середовище, у якому творчість стає засобом комунікації, самовираження та міжпоколіннього діалогу. Особливо яскраво ця роль проявляється у діяльності «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського», яка завдяки своїй багаторічній історії, професійній команді та сталим культурним традиціям є осередком мистецького життя міста.

По-перше, результати дослідження засвідчують, що музичні школи значною мірою впливають на збереження та розвиток культурної спадщини громади. Вони забезпечують передачу музичних традицій, формують повагу до національної та локальної культури, виступають майданчиками для презентації класичної, народної та сучасної музики. На прикладі Чернігівської музичної школи можна побачити, що саме завдяки активній концертній та мистецько-просвітницькій діяльності відбувається популяризація культурних цінностей міста, творчості композиторів та виконавців Чернігівщини, а також підтримка молодих талантів.

По-друге, значущим результатом стало усвідомлення ролі музичних шкіл як інституту соціалізації та виховання особистості. Участь у музичній діяльності сприяє формуванню дисципліни, емоційної чутливості, комунікативних навичок, здатності працювати в колективі, відповідальності

та впевненості у власних можливостях. Музична школа виступає простором, у якому учні навчаються не лише професійним навичкам, а й соціальним компетентностям, що є важливою складовою розвитку сучасної дитини. Заняття музикою сприяють гармонізації психоемоційного стану, розвитку креативного мислення та здатності до рефлексії.

По-третє, у ході дослідження встановлено, що музичні школи є важливим елементом соціокультурного партнерства, оскільки активно співпрацюють із закладами освіти, культури, громадськими організаціями, соціальними службами та ініціативними групами міста. Чернігівська музична школа № 1 демонструє високу ефективність у реалізації спільних проєктів, участі в культурних подіях міста та створенні міжсекторальних мистецьких ініціатив. Така взаємодія сприяє укріпленню культурного потенціалу громади, підвищенню доступності мистецтва та залученню ширших аудиторій до культурного життя.

По-четверте, дослідження показало, що сучасний соціокультурний розвиток неможливий без цифрової трансформації мистецької освіти. Музичні школи дедалі активніше використовують онлайн-платформи, відеоформати, цифрові інструменти для навчання, популяризації творчості та комунікації з громадою. «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» поступово впроваджує цифрові практики, що значно розширює можливості соціокультурної діяльності, зокрема у формі онлайн-концертів, інтерактивних творчих проєктів та інформаційних кампаній у соціальних мережах.

По-п'яте, аналіз діяльності школи показав, що важливою умовою розвитку є розширення участі учнів та їхніх батьків у культурних процесах. Взаємодія сім'ї та школи впливає на мотивацію дітей, підсилює їхню творчу активність та забезпечує партнерський характер виховного процесу. Батьки стають не лише спостерігачами, а й активними учасниками концертів, творчих майстерень, освітніх заходів, що сприяє формуванню згуртованої культурної спільноти.

По-шосте, окрема увага у роботі приділялася важливості інклюзивності та соціальної відповідальності мистецьких закладів. Музичні школи мають значний потенціал у створенні умов для творчості дітей з різними потребами, для організації соціальних концертів, благодійних акцій, культурних ініціатив, спрямованих на підтримку соціально вразливих груп. Діяльність Чернігівської музичної школи в цьому напрямку сприяє формуванню гуманістичних цінностей, емпатії та соціальної активності молоді.

По-сьоме, проведене дослідження дало змогу визначити ключові напрями вдосконалення соціокультурної діяльності музичної школи: інновації у формах проведення заходів, активне використання проєктного підходу, впровадження інтерактивних методів, розвиток партнерства, підсилення PR-комунікації та формування сучасного культурного бренду закладу. Запропоновані рекомендації спрямовані на підвищення ефективності освітнього та культурного впливу школи, її відкритості та конкурентоспроможності у сучасному культурному середовищі.

Узагальнюючи наведені результати, можна стверджувати, що «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського» є важливим соціокультурним центром громади, який поєднує освітню, творчо-виховну, просвітницьку та громадську функції. Її діяльність забезпечує не лише розвиток музичних здібностей дітей, а й сприяє зміцненню культурної ідентичності, гуманізації суспільства, формуванню соціальної активності та залученості мешканців міста до мистецького життя.

Таким чином, роль музичних шкіл у розвитку соціокультурного життя громади є багатовимірною та стратегічно важливою. На прикладі Чернігівської музичної школи № 1 можна побачити, що музична освіта здатна стати рушійною силою культурного розвитку, інструментом формування творчого середовища та засобом об'єднання людей навколо спільних цінностей. Подальше вдосконалення соціокультурної діяльності мистецьких закладів сприятиме зміцненню культурного потенціалу громади, забезпечуючи сталість, гуманістичний характер і творчу спрямованість її розвитку.





## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про позашкільну освіту : Закон України від 07.12.2000, № 2120-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
2. Про культуру : Закон України від 14.12.2010, № 2778-VI. Дата оновлення: 30.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 19.08.2025).
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018р. № 87. Офіційний вісник України. 2018. №19. Ст.32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.01.2025).
4. Міжнародна конференція, присвячена питанням реформування та розвитку культурно-мистецької освіти в Україні (за ініціативи Міністерства культури України) URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/250449150> (дата звернення: 30.01.2025).
5. Авілова Є.Ф. Інноваційні технології в музичному вихованні: теоретичні та практичні аспекти. Музична педагогіка і освіта. 2019. № 3. С. 56–67.
6. Буняк Н.М. Менеджмент організацій: навч. посіб. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі України, 2023. 192 с.
7. Васюта О.П. Музичне виконавство Чернігівщини початку хх століття в контексті епістолярної спадщини Миколи Лисенка та Михайла Коцюбинського. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2020. №4. С.118-122
8. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А. Гармонізація ринку освітніх послуг країн ЄС та України. Кращі практики розбудови європейських студій в умовах російської збройної агресії: збірник матеріалів міжнародної науково-

практичної конференції (м. Київ, 20-21 жовт. 2023 р.). Київ: Українська асоціація викладачів і дослідників європейської інтеграції, 2023. С. 29-31.

9. Джонсон Девід В. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування / В. Девід Джонсон ; пер. з англ. В. Хомика. Київ : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. 288 с.

10. Долиняк Ю. О., Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 232 с.

11. Драгович О.П. Інтеграція традиційних та інноваційних методів у музичному вихованні. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2021. № 7. С. 234–247.

12. Естетичне виховання дітей та молоді: синергія культури і освіти: матеріали Шостого Міжнародного науково-практичного семінару / Ред. - упор.: З. Гнатів, М. Каралюс. Дрогобич, 2020. 178 с.

13. Історія культурного розвитку Чернігова / За ред. С. Бутка. Чернігів: Видавництво ЦНТЕІ, 2019. 285с.

14. Комаровська О. А., Просіна О. В. Мистецька освіта: вектори реформування: За матеріалами обговорення проєкту Державного стандарту базової середньої освіти в експертному середовищі 20 лютого 2020 р., м. Київ, Україна. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2(1), 1–6.

URL:

[https://www.researchgate.net/publication/340692346\\_MISTECKA\\_OSVITA\\_VE\\_KTORI\\_REFORMUVANNA](https://www.researchgate.net/publication/340692346_MISTECKA_OSVITA_VE_KTORI_REFORMUVANNA) (дата звернення: 30.01.2025).

15. Масол Л. М. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1–2 класах на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2019. 184с.

16. Музична освіта: філософський, мистецтвознавчий та педагогічний наголоси: монографія / За ред. Н. А. Овчаренко, Я. В. Шрамка. Кривий Ріг, 2018. 300 с.

URL :

<https://kmaecm.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/06/ovcharenko-n.-a.-shramka-ya.->

[v.-2018-muzychna-osvita.-filosofskyj-mystecztvoznavchyj-ta-pedagogichnyj.nagolosy.pdf](#) (дата звернення: 10.05.2025).

17. Пічкур М. О., Сотська Г. І., Демченко І. І., Король А. М. Митець інформаційного покоління: академічна і цифрова парадигма образотворчої підготовки у вищій школі. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. № 79 (5), С. 296–312.

18. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. Київ: Муз.Україна, 1982. 144с.

19. Петраков Я., Кулініч М., Чмир О., Остапенко П., Остапенко Д. Центр культурних послуг в територіальній громаді : посібник. Проєкт «Центр культурних послуг, як інструмент згуртованості громади» / Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ: Товариство дослідників України., 2022. 296 с.

20. Пухновський Л.В. Доробок і перспективи розвитку психології та музичної педагогіки в ПНР, Варшава АМФК, 1974. 256с.

21. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. 640 с.

22. Садовський М.А. Нові форми колективної музичної творчості у цифрову епоху. Культурологія і сучасність. 2021. № 3. С. 122–135.

23. Сайт комунального закладу початкової мистецької освіти «Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського». URL: <https://notacom.ucoz.net/> (дата звернення: 10.10.2025).

24. Солдатенко О.І., Ребенок А.В. Важливість співпраці музичних шкіл зі стейкхолдерами та громадськими організаціями міста. Особистість та освіта в умовах сучасних соціокультурних викликів: ціннісно-світоглядні та науково-методичні аспекти: збірник матеріалів II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 28 лютого 2025 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНО» ДОР» / Наук. ред. О. Є. Висоцька. Техн. ред. Н. В. Дев'ятко. Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР», 2025. С. 274-276

25. Солдатенко О.І., Ребенок А.В. Напрями культурно-просвітницької діяльності музичних шкіл. Час мистецької освіти. Мистецька освіта: наукові

дискусії: збірник статей і тез доповідей учасників XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2024, м. Харків) / заг. ред. А. В. Соколової. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2024. С. 196-199

26. Солдатенко О.І., Ребенок А.В. Специфіка управління дитячою музичною школою в сучасних умовах в Україні. Людина в інформаційному просторі : Матеріали VIII Всеукраїнської науковопрактичної конференції (21 листопада 2024 р.) / [Гол. ред. В. І. Маслак]. Кременчук, 2024. С. 161-163

27. Солдан С.О., Мартинюк Л.В., Денисенко А.О., Курсон В.М., Майданюк І.З. Інноваційні технології в музичному вихованні. Інноваційна педагогіка. 2025. № 79 (том 1). С. 41-47.

28. Сидоров О.А., Альошина Т.В., Фісуненко Н.О., Сидорова О.М. Менеджмент і адміністрування: підручник. / Дніпр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро: Арт-Прес, 2023. 352с.

29. Сьогодні Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського святкує 110-річчя. URL: <https://chernigiv-rada.gov.ua/news/id-26260/> (дата звернення 10.10.2025)

30. Теоретико-методологічні основи викладання музики в школі. /Вивчення музики в школі: Метод. посіб.: У 2 ч. /Л. Масол, Ю. Очаківська, Л. Беземчук та ін. Харків, 2002. 58с.

31. Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського: історія та сучасність: брошура закладу. Чернігів: Десна, 2023. 18с.

32. Чернігівська музична школа № 1 імені Стефана Вільконського Facebook. URL: <https://www.facebook.com/VilkonskyMusicShcool> (дата звернення 20.04.2025).

33. Хлебнікова Л. О. Музичне виховання – творчість – діти. За матеріалами міжнародних конференцій з музичного виховання у Словаччині : Мистецтво та освіта. Івано –Франківськ : 1996. Вип.1. С. 48-52.

34. Bowler P.J. Evolution: the history of an idea. University of California Press. URL: <https://dokumen.pub/evolution-the-history-of-an-idea-25th->

[anniversary-edition-with-a-new-preface-reprint-2020nbsped-9780520945326.html](https://www.ohchr.org/en/press/press-releases/2020/01/anniversary-edition-with-a-new-preface-reprint-2020nbsped-9780520945326.html)

(Last accessed: 12.04.2025).

35. Case of Benham v. The United Kingdom (Application no. 19380/92): Judgment European Court of Human Rights, 10 June 1996. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57990> (Last accessed: 17.03.2025).

36. David Green. Banging the drum for music education: the UK school run with an orchestra. URL: <https://www.theguardian.com/education/2025/jan/05/banging-drum-music-education-uk-school-run-orchestra> (Last accessed: 17.03.2025)

37. Elliott D. J., Silverman M. Music Matters: A Philosophy of Music Education. (2nd edition). New York: Oxford University Press, 2014. 568 p.

38. Gjerdingen R. Child composers in the old conservatories. How Orphans Became Elite Musicians. New York: Oxford University Press.2021. 369p.

39. Jacobson J. You are a brand: social media managers' personal branding and "the future audience. Journal of Product & Brand Management. 2020. Vol. 29. No 6. P. 715–727. (Last accessed: 16.10.2025)

40. Jessica Murray Midlands correspondent. Banging the drum for music education: the UK school run with an orchestra. URL: [https://www.theguardian.com/education/2025/jan/05/banging-drum-music-education-uk-school-run-orchestra?utm\\_source](https://www.theguardian.com/education/2025/jan/05/banging-drum-music-education-uk-school-run-orchestra?utm_source) (Last accessed: 16.10.2025)

41. Johnson K. The Importance of Personal Branding in Social Media: Educating Students to Create and Manage their Personal Brand. International Journal of Education and Social Science. 2017. Vol. 4. No 1. P. 21–27.

42. Oleksiuk O., Cherkasov V., Yezhova O., Kulikova S., Kurkina S., Lokareva J. Formation of Readiness of Higher Education Institutions' Students to the Introduction of Musical-Pedagogical Technologies. Pedagogika, 2019. №136 (4). P. 126-140.

43. Parker E. The process of social identity development in adolescent high school choral singers: a grounded theory. Journal of Research in Music Education, 2014. № 62(1), P.18–32.

44. Treitler L. Gender and other dualities of music history. / In R. A. Solie (Ed.), *Musicology and difference: Gender and sexuality in music scholarship*, 1993. P. 23–45
45. Taylor M. "Water overflows with memory": Bomba, healing, and the archival oceanic. *Centro Journal*, Suppl. SPECIAL ISSUE, 2019. №31(2). P. 137-160. URL: <http://www.espaciotv.es:2048/referer/secretcode/scholarly-journals/water-overflows-with-memory-bomba-healing/docview/2288642772/se-2> (Last accessed: 16.10.2025)
46. Tran Duy Toan. The role of music education in the formation and development of children's personality. *Ensino em Perspectivas*, 2025. № 6(1). P.1-20. URL: [https://www.researchgate.net/publication/391778961\\_The\\_role\\_of\\_music\\_education\\_in\\_the\\_formation\\_and\\_development\\_of\\_children's\\_personality](https://www.researchgate.net/publication/391778961_The_role_of_music_education_in_the_formation_and_development_of_children's_personality) (Last accessed: 20.03.2025)
47. Universal Declaration of Human Rights. United Nations: official website. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universaldeclaration-of-human-rights> (Last accessed: 16.10.2025).
48. Voloshynov S.A., Yurzhenko A.Yu. The use of digital technologies while formation of professional competencies of future seafarers by means of LMS MOODLE. Moodle Moot Ukraine 2021, Kyiv, URL: <https://2021.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=10> (Last accessed: 20.03.2025).
49. Yurzhenko A. The concepts of “Communicative competence” and “Gamification of English learning for special purpose” in scientific discourse. *EUREKA: Social and Humanities*, 2018. № 6. P. 34–38,
50. Witold Danielewicz. Role of Music Education in Social and Cultural Integration. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration*, 2022. № 27(1). P. 81-112.



## ДОДАТКИ

### Додаток А

**Колективи комунального закладу початкової мистецької освіти  
«Чернігівська музична школа №1 імені Стефана Вільконського»**

Колектив бандуристів «Соколики»



Ансамбль балаласечників



Вихованці хорового відділу





## Додаток Б

**Вихованці Чернігівської музичної школи № 1 імені Стефана  
Вільконського учасники фестивалів та концертів**



**Додаток В****Заходи соціокультурної діяльності Чернігівської музичної школи****№ 1 імені Стефана Вільконського**

Концерт на підтримку збору коштів для потреби ЗСУ.



Концерт, присвячений Дню матері. Захід організовано філією Чернігівської музичної школи 1 імені Стефана Вільконського в гімназії Чернігівської громади

